

Turun yliopisto
University of Turku

5.–6.-LUOKKALAISTEN NÄKEMYKSIÄ SOSIAALISEN MEDIAN KUVISTA TAITEENA

Outi Lehtinen
Pro gradu -tutkielma
Kasvatustiede
Opettajankoulutuslaitos
Turun yliopisto
Kesäkuu 2020

LEHTINEN, OUTI: 5.–6.-luokkalaisten näkemyksiä sosiaalisen median kuvista taiteena

Tutkielma, 58 s., 14 liites.
Kasvatustiede
Kesäkuu 2020

Tutkimuksen aiheena on viides- ja kuudesluokkalaisten näkemykset sosiaalisen median kuvien taiteellisuudesta. Tarkoituksena oli selvittää, miten viides- ja kuudesluokkalaisten liittäminen sosiaalisen median kuvien taiteeseen ja mitkä asiat kuvien taiteellisuuteen lasten mielestä vaikuttavat. Tutkimuksessa tutkittiin oppilaita neljästä eri varsinaissuomalaisesta koulusta. Tutkimuksessa hyödynnettiin sekä määrällistä että laadullista tutkimusaineistoa, joiden keräämisessä ja analyysissä käytettiin monimenetelmäistä lähestymistapaa. Aineisto kerättiin tutkimuskyselyn ja haastattelujen kautta. Kyselyyn vastanneita oli yhteensä 80, joista haastateltiin kahdeksaa oppilasta.

Verrattaessa tutkimustuloksia aiempiin tutkimuksiin voidaan sanoa, että viides- ja kuudesluokkalaisten sosiaalisen median käyttö ei eroa suuresti yläkouluikäisten ja nuorten aikuisten sosiaalisen median käytöstä. Sosiaalista mediaa käytetään paljon ja kuvien julkaiseminen on hyvin yleistä. Haastattelujen ja kyselyvastausten perusteella yleisimpiä lasten julkaisemia kuvia ovat emoji, selfie ja muut valokuvat, mutta itse julkaistuja kuvia tai uusia kuvatyyppejä, kuten selfieitä ja emojiä, ei nähty kovin taiteellisina. Sosiaalisen median kuvia ei ole totuttu tarkastelemaan taiteen näkökulmasta, mikä ilmenee tutkimuskyselyssä ristiriitaisina vastauksina eri tehtävätyyppien välillä. Lapsen intuitiivinen arvio sosiaalisen median kuvan taiteellisuudesta ei usein vastaa lapsen antamaa kirjallista selitystä siitä, mikä tekee kuvista taiteellisia. Tulosten pohjalta voidaan päätellä, ettei sosiaalisen median kuvia osata yleensä yhdistää lapselle koulun, kodin ja muun ympäristön vaikutuksessa muodostuneeseen taidekäsitteeseen.

Tutkimusaineiston perusteella viides- ja kuudesluokkalaisten tiedostavat melko hyvin muokattujen kuvien yleisyyden sosiaalisessa mediassa. Kuvien muokkaaminen on yleistä lasten keskuudessa ja sillä nähdään olevan vaikutusta valokuvien ja videoiden taiteellisuuteen. Muokattujen kuvien julkaiseminen liitetään kuitenkin vahvasti valehtelemiseen, eikä sitä juuri huomioida koulun kuvataideopetuksessa. Tutkimustulosten perusteella lapsilla on kuvien muokkaamiseen liittyvää kiinnostusta ja osaamista, jota ei tällä hetkellä ehkä riittävästi huomioida kouluissa.

Asiasanat:

Alakoulu, kuvakulttuurit, kuvanmuokkaus, kuvataideopetus, taidekäsite, sosiaalinen media

Sisällys

1	JOHDANTO	7
1.1	Sosiaalinen media.....	8
1.2	Sosiaalisen median kuvakulttuurit	9
1.3	Lapset ja nuoret sosiaalisessa mediassa	11
1.4	Sosiaalinen media perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa	14
1.5	Lasten ja nuorten taidekäsitykset suhteessa koulun välittämään taidekäsitykseen	15
1.6	Muokatut kuvat sosiaalisessa mediassa.....	17
2	TUTKIMUSONGELMAT	19
3	TUTKIMUSMENETELMÄT	22
3.1	Tutkimusjoukon kuvaus	22
3.2	Aineistonkeruumenetelmät.....	22
3.3	Tutkimusmenetelmien luotettavuus ja eettisyys	25
3.4	Aineiston käsittely ja analysointi	27
4	TULOKSET.....	29
4.1	5.–6.-luokkalaisten käsitykset sosiaalisen median kuvista taiteena	29
4.2	5.–6.-luokkalaisten sosiaalisen median käyttötottumukset	31
4.3	5.–6.-luokkalaisten sosiaalisessa mediassa julkaisema materiaali.....	34
4.4	5.–6.-luokkalaisten käsitykset taiteesta yleisesti	36
4.5	5.–6.-luokkalaisten suhtautuminen kuvien ja videoiden muokkaamiseen ennen niiden julkaisemista sosiaalisessa mediassa.	39
4.6	5.–6.-luokkalaisten käsitys omasta kriittisestä kuvanlukutaidostaan.....	42
5	POHDINTA.....	46
5.1	Johtopäätökset	47
5.2	Jatkotutkimusehdotukset	53
6	LÄHTEET	55
7	LIITTEET	59

1 JOHDANTO

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, minkälaisia näkemyksiä 5.–6.-luokkalaisilla on sosiaalisen median kuvista taiteena. Tutkimuksessa selvitetään yleisesti tutkittavien lasten sosiaalisen median käyttötottumuksia, missä sosiaalisen median sovelluksissa he yleensä törmäävät taiteeseen, ja missä he itse julkaisevat taidetta tai muita kuvia. Osana tutkimusta selvitetään myös, miten kuvan muokkaaminen vaikuttaa lasten mielestä kuvan taiteellisuuteen ja minkälaisia käsityksiä heillä yleensä on kuvien muokkaamisesta.

Nykyään kameran mukana kantaminen on hyvin yleistä. Erityisesti kännyköiden ja niiden sisältämien kameroiden nopea kehittyminen viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana on mullistanut valokuvaamisen ja videoinnin täysin aikaisempiin vuosikymmeniin verrattuna (Salo & Karttunen 2015). Kuvia ja videoita otetaan jatkuvasti, niitä lähetetään kavereille ja julkaistaan sosiaalisessa mediassa. Kameran ovat nyt saatavilla usein myös perheissä, joissa ei aiemmin olisi ollut varaa tai kiinnostusta erillisen videokameran tai kunnollisen valokuvauskameran hankkimiseen. Sosiaalisen median yleistymisen myötä valokuvien ja videoiden jakaminen suurelle yleisölle on myös kasvanut huomattavasti (Villi 2010). Erityisesti nuorten keskuudessa kännykkäkamerat ovat aktiivisessa käytössä. Tällä tutkimuksella halutaankin selvittää, miten nuoret yhdistävät itse otetut ja sosiaalisessa mediassa julkaistut kuvat taiteeseen.

Sosiaalinen media (some) ja siellä julkaistavat kuvat ovat tärkeä osa nuorten omia kuvakulttuureja ja kuvaympäristöjä, joissa he viettävät omaehtoisesti vapaa-aikaansa. Siksi tässä tutkimuksessa tullaan myös pohtimaan, miten koulu on ottanut sosiaalisen median kuvat huomioon taideopetuksessa, ja miten se näkyy lasten näkemyksissä sosiaalisen median kuvista taiteena. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 on erikseen mainittu lasten omat kuvakulttuurit yhtenä tärkeänä kokonaisuutena koulun tarjoamassa taideopetuksessa, joten sosiaalisen median kuvien ja itse otettujen valokuvien käsitteleminen taiteen näkökulmasta pitäisi ainakin jossain määrin olla koulun taideopetuksen kautta lapsille tuttua. Tutkimus keskittyy kuitenkin lasten näkemysten selvittämiseen eikä niinkään koulun tai opettajien näkemyksiin aiheesta, joten varsinaista selvitystä sosiaalisen median kuvien käsittelemisestä osana opetusta ei tämän tutkimuksen kautta saada.

1.1 Sosiaalinen media

Sosiaalinen media on jo laajalti vakiintunut osa ihmisten elämää. Sitä on käsitteenä vaikea määritellä, sillä käsitys siitä, mitä kaikkea sosiaaliseen mediaan voidaan sisällyttää, on hyvin hajanainen. Sosiaalista mediaa voidaan kuitenkin pitää ryhmänä Web 2.0-ideologialle perustuvia Internet-sovelluksia, joiden kautta voidaan jakaa ja tuottaa erilaisia sisältöjä. Tämä määritelmä on kuitenkin hyvin laaja, sillä sen perusteella lähes kaikki Internet-sivustot voidaan lukea kuuluvaksi sosiaaliseen mediaan. (Mäntymäki 2012.)

Yhtenä sosiaalisen median määritelmänä voidaan pitää Internetin palveluita, joiden kautta on mahdollista kommunikoida muiden kanssa ja tuottaa omaa sisältöä. Sosiaalista mediaa voidaan kuvailla yhteisöllisenä joukkoviestintänä, joka eroaa muusta mediasta siten, että sen käyttäjät ovat aktiivisia osallistujia, ja voivat myös itse tuottaa ja kommentoida sisältöä pelkän vastaanottamisen sijaan. Sosiaaliselle medialle tunnusomaisia piirteitä ovat myös maksuttomuus, helppokäyttöisyys sekä hyvä saatavuus ja nopea omaksuttavuus. (Hintikka 2015.)

Sosiaalisesta mediasta on muodostunut tärkeä osa nyky-yhteiskunnan sosiaalista toimintakulttuuria. Se ei enää ole pelkkä viestimisen alusta, vaan sisältää kokonaan uuden sosiaalisen järjestyksen rakenteen. Sosiaalinen media ja verkostoituminen (2011) julkaisussa käsitellään laajasti sosiaalisen median vaikutusta yhteiskunnan toimintaan ja järjestykseen. Erilaisten sosiaalisen median sovellusten käyttö on lisääntynyt massiivisesti viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana, millä on ollut huomattavia vaikutuksia koko yhteiskuntaan. Sosiaalinen media on otettu käyttöön esimerkiksi mainonnassa ja viestinnässä lukuisissa eri alojen organisaatioissa ja yrityksissä. Suurimpiin käyttäjäryhmiin kuuluvat kuitenkin nuoret ja nuoret aikuiset, mikä ennustelee sosiaalisen median merkityksen kasvavan edelleen tulevina vuosina ja vuosikymmeninä. (Ihanainen, Kalli & Kiviniemi 2011; Suomen virallinen tilasto 2019.)

Reijo Kupiainen (2013) on tehnyt tutkimusta suomalaisten nuorten medialukutaidosta ja osana tätä selvittänyt nuorten sosiaalisen median käyttötottumuksia ja niihin vaikuttavia tekijöitä teoksessa *Media and Digital Literacies in Secondary School*. Kupiaisen tutkimuksen mukaan nuoret kokivat sosiaaliseen mediaan ja Internettiin liittyen tärkeimmäksi

asiaksi niiden valjastamisen viihteelliseen käyttöön. Toiseksi eniten niitä hyödynnettiin tiedon etsimiseen ja muiden kanssa kommunikointiin. Suuri osa tutkittavista piti tärkeänä myös internetin kautta vaikuttamista ja omien sisältöjen jakamista muille, mikä tuottaa nuorille voimaannuttavia kokemuksia. Nuorten keskuudessa sosiaalinen media nähdään ympäristönä, jossa viihdytään, voidaan ilmaista itseä eri tavoin erilaisissa yhteisöissä ja pystytään vaikuttamaan maailmaan. (Kupiainen 2013.)

Sosiaalisen median yleistymisen myötä kriittisen medialukutaidon merkitys on kasvanut huomattavasti. Sosiaalinen media on multimodaalinen ympäristö, jossa käyttäjille tarjotaan monenlaista teksti-, kuva- ja äänimateriaalia, jonka kriittisen tarkastelun harjoittelu on osa peruskoulussa opetettavan monilukutaidon päätavoitteita. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.)

1.2 Sosiaalisen median kuvakulttuurit

Sosiaalisesta mediasta löytyy paljon kuvallista ja muuta visuaalista materiaalia, joilla on runsaasti käyttötarkoituksia ja erilaisia merkityksiä eri kulttuurikonteksteissa. Suosituimpia kuvien aihegenrejä ovat sosiaalisessa mediassa tyypillisesti esimerkiksi ihmissuhteet, omakuvat eli selfiet, huumori, tapahtumat, politiikka, matkailu tai ruoka (Wang 2016, 58). Kuvakulttuurit eroavat eri mediaympäristöjen välillä ja sosiaalisessa mediassa myös palveluiden ja käyttäjien välillä. Eri sosiaalisen median palvelut sopivat paremmin tietynlaisen kuvamateriaalin katseluun, tuottamiseen ja julkaisemiseen. Esimerkiksi Youtube on palveluna vahvasti erikoistunut videomateriaalin jakamiseen käyttäjien välillä. Steam taas on suunnattu tietokonepelien ja niihin liittyvien videoiden, kuvien ja kommenttien jakamiseen. Whatsapp ja Messenger ovat laajalti käytössä tekstimuotoisen viestimisen palveluina, mutta mahdollistavat erilaisen kuvamateriaalin käytön viestimisen tehosteena. Sosiaalisen median alustoilla on yleisesti alettu ottaa tekstin ohelle erilaisten kuvien käyttö monipuolisemman viestimisen mahdollistamiseksi. Esimerkiksi emojiit, tartrat, meemit ja GIF-tiedostot ovat yleisiä viestimisen kuvallisia tehosteita, joiden avulla voidaan ilmaista omia tunteita ja reaktioita monipuolisemmin kuin pelkällä tekstimuotoisella viestinnällä. (Highfield & Leaver 2016.)

Meemit ovat nousseet viime aikoina merkittäväksi osaksi yleistä Internet- ja mediakulttuuria, mikä on nostanut ne esiin myös kiinnostavana mediakulttuurin tutkimuskohteena. Meemillä tarkoitetaan yksittäistä ideaa tai kulttuurista sisältöä, jota ihmiset levittävät matkimisen ja kopioinnin kautta. Ne leviävät Internetin välityksellä viruksen kaltaisesti ja ovat ihmiseltä toiselle siirtyessään jatkuvan muuntelun alaisena ihmisten liittäessä niihin omia tulkintojaan (Wiggins & Bowers 2015). Ne ovat monitulkintainen viestinnän muoto, joita käytetään usein julkisen keskustelun kommentointiin ilmaisemaan esimerkiksi tunnetiloja, poliittisia kantoja tai henkilökohtaisia mielipiteitä. Niihin liitetään usein vahvasti huumori, ja toisinaan niillä pyritään jopa tahallisesti hämmentämään katsojaa (Vainikka 2016, 60-61). Ne leviävät nopeasti sosiaalisessa mediassa ja ovat siellä erityisesti nuorten suosima kuvaformaatti.

Selfiet ovat meemien tavoin nousseet maailmanlaajuisiksi ilmiöksi. Selfiellä tarkoitetaan tyypillisesti kännykkäkameralla itsestä otettua valokuvaa, jossa huomio kiinnitetään usein kasvoihin, hiuksiin tai vaatteisiin. Selfieitä käytetään kuitenkin myös monipuolisena kommunikointivälineenä. Niiden kautta voidaan kertoa visuaalisesti, missä olen, kenen kanssa olen, tai mitä teen. Selfien välityksellä voidaan myös jakaa kuvaa itsestä sellaisena, kuin kuvan kohde itsensä näkee, tai haluaa muiden hänet näkevän. Niihin voidaan lisäksi sisällyttää erilaisia viestejä ja kannanottoja. (Wang 2016, 61-68; Sung, Lee, Kim & Choi 2016.)

Meemien ja selfieiden monimerkityksellisyys avaa mahdollisuuksia myös niiden monipuoliseen tarkasteluun eri näkökulmista. Ne heijastelevat yhteisöissä vallitsevia poliittisia ja sosiokulttuurisia rakenteita ja niiden kautta rakennetaan yhteisöllisyyttä, joka rikkoo maantieteelliset rajat (Shifman 2014, 15; 34). Ne tarjoavat mielenkiintoisen kohteen digitaalisen visuaalisen kulttuurin tarkasteluun myös esimerkiksi taiteen näkökulmasta.

Sosiaalisen median yleistyvää käyttöä hyödynnetään myös mainonnassa. Suuri osa sosiaalisesta mediasta tehdystä tutkimuksesta liittyy jollakin tavoin markkinointiin ja mainontaan. Sosiaalisen median kautta voidaan tarjota kohdistettua mainontaa ja saavuttaa suuri määrä yleisöä, mikä sosiaalisen median käyttösuosion kasvaessa tulee luultavimmin tulevaisuudessa vielä lisäämään siellä näkyvää mainontaa. (Mustonen 2009, 36-38.)

Opettajat ovat kiinnostuneita siitä, minkälaisia vaikutuksia digitaalisella kulttuurilla ja sosiaalisella medialla on lapsiin ja nuoriin, ja minkälaisia sisältöjä lapset itse tuottavat näihin ympäristöihin ja yhteisöihin. Sosiaalisella medialla on oppimisympäristönä paljon potentiaalia, jota voidaan hyödyntää kouluopetuksessa. Se on yleisesti jo valmiiksi nuorten käytössä, ja sen kautta jaetaan runsaasti erilaisia ajatuksia, näkökulmia, tekstejä ja kuvamateriaalia. Opettajan tehtäväksi jää ohjata toimintaa niin, että jaettavaa materiaalia tuotetaan ja tarkastellaan eri näkökulmista oppimistarkoituksessa. (Freire & McCarthy 2014.)

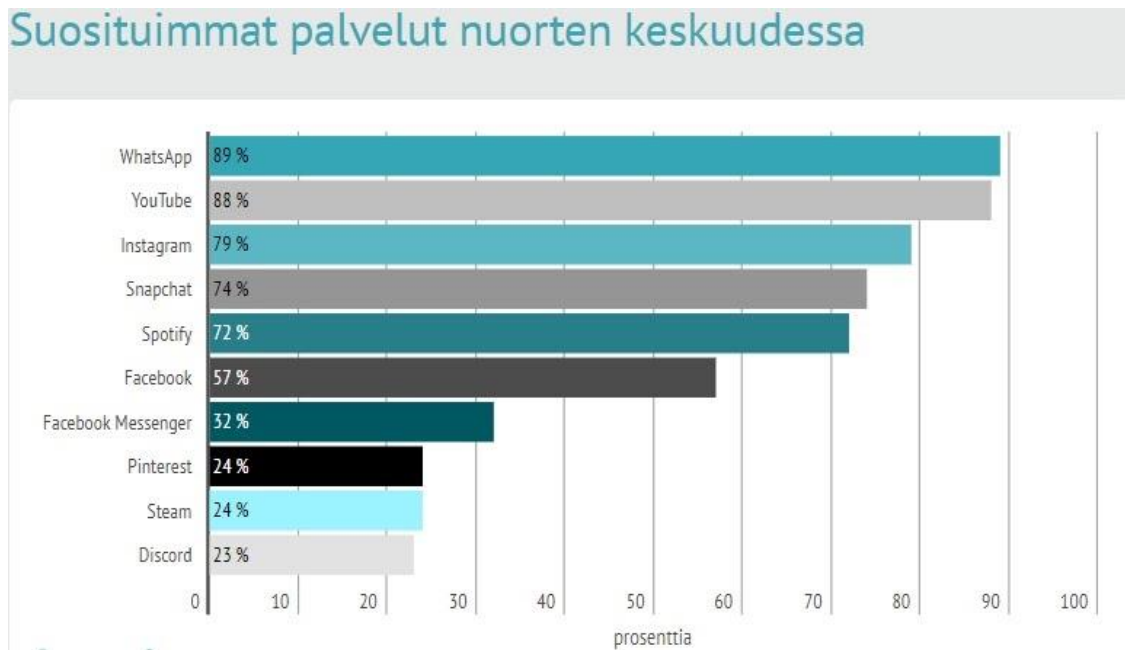
Vuonna 2012 julkaistussa tutkimusartikkelissa *Learning and Teaching Art Through Social Media* kokeiltiin sosiaalista mediaa oppimisympäristönä osana kuvataideopetusta. Tutkimuksessa huomattiin, että sosiaalisen median kautta oppilaat saivat tuottamilleen kuville runsaasti palautetta, ja oppivat uutta myös muiden tuottamien kuvien analysoimisen ja vertailun sekä sosiaalisessa mediassa tapahtuvan keskustelun kautta. Sosiaalinen media oli oppimisen alustana joustavampi kuin tavallinen luokkatila ja osallisti oppilaita kuvien tuottajana ja katselijana, palautteen antajana ja saajana sekä ideoiden vastaanottajana ja levittäjänä tehokkaammin kuin tavallinen luokkaopetus. Sosiaalinen media on kohtamispaikka erilaisille ihmisille ja kulttuureille eri puolilta maailmaa, mikä mahdollistaa paljon laajemmin erilaisten kulttuurien ja näkökulmien tarkastelun ja huomioimisen myös sosiaalisen median kautta tapahtuvassa opetuksessa. (Castro 2012.)

1.3 Lapset ja nuoret sosiaalisessa mediassa

Nuorten sosiaalisen median käyttöä tutkittiin vuonna 2019 toteutetussa SoMe ja nuoret -tutkimuksessa, jossa tutkittiin 13–29 -vuotiaita Suomessa asuvia nuoria. Tutkimus on jatkotutkimus vuosina 2013, 2015 ja 2016 toteutetuille SoMe ja nuoret -tutkimuksille, ja sen toteutti oululainen sosiaaliseen mediaan keskittynyt Ebrand Group Oy yhteistyössä Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden kanssa. Tutkimukseen osallistui 6247 nuorta ja nuorta aikuista eri puolilta Suomea. (Suomessa asuvien 13-29-vuotiaiden nuorten sosiaalisen median palveluiden käyttäminen ja läsnäolo 2019.)

SoMe ja nuoret -tutkimuksen mukaan lähes kaikki Suomessa asuvat nuoret käyttävät sosiaalista mediaa. Suosituimpia sosiaalisen median palveluita nuorten keskuudessa ovat

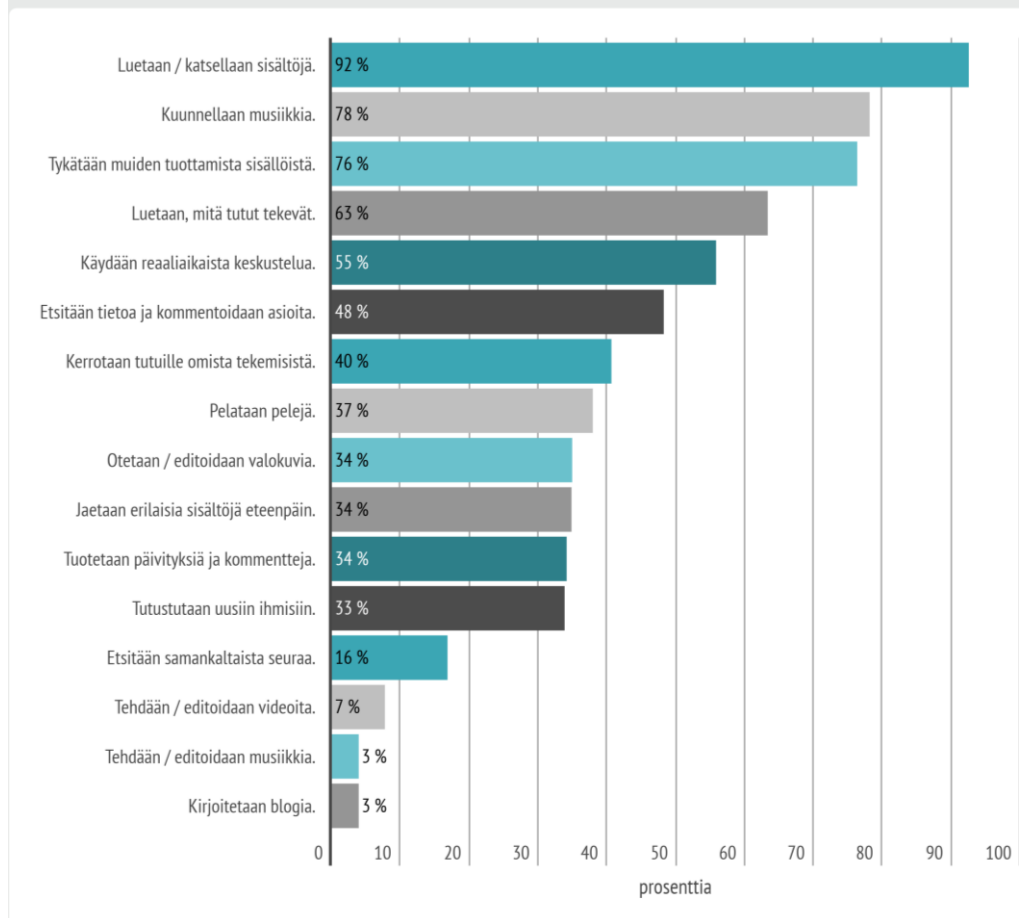
WhatsApp, Youtube, Instagram, Spotify, Snapchat ja Facebook. Nuorten käyttämiä palveluita on kuvattu kuviossa 1.

KUVIO 1: Nuorten suosimat sosiaalisen median palvelut. N=6247. (Suomessa asuvien 13-29-vuotiaiden nuorten sosiaalisen median palveluiden käyttäminen ja läsnäolo 2019. <https://wordpress.ebrand.fi/somejanuoret2019/tiivistelma/>.)

Tutkimuksen mukaan nuorille on yleisempää toimia sosiaalisessa mediassa katselijana kuin aktiivisena sisällön tuottajana. Edellisiin tutkimuksiin verrattuna tässä on tapahtunut selkeä muutos, sillä vuonna 2013 vastaajat kertoivat toimivansa vielä huomattavasti aktiivisemmässä roolissa sosiaalisessa mediassa. Kuviossa 2 on kuvattu erilaisia sosiaalisen median käyttötarkoituksia ja niiden yleisyyttä nuorten keskuudessa vuoden 2019 SoMe ja nuoret -tutkimuksen mukaan. Suosituimpia käyttötapoja ovat katseleminen, lukeminen, kuunteleminen, keskusteleminen ja muiden julkaisuista tykkääminen. Vain alle puolet vastaajista kertoo tuottavansa omia päivityksiä tai kommentoivansa muiden julkaisuja. (Suomessa asuvien 13-29-vuotiaiden nuorten sosiaalisen median palveluiden käyttäminen ja läsnäolo 2019.)

Mitä sosiaalisen median palveluissa tehdään?

KUVIO 2: Yleisimmät sosiaalisen median käyttötarkoitukset nuorten keskuudessa. N=6247. (Suomessa asuvien 13-29-vuotiaiden nuorten sosiaalisen median palveluiden käyttäminen ja läsnäolo 2019. <https://wordpress.ebrand.fi/somejanuoret2019/tiivistelma/>.)

Ebrandin tutkimuksen perusteella ainakaan WhatsAppin ja Youtuben käytön yleisyys ei luultavasti tule muuttumaan lähitulevaisuudessa. Facebookin käytön yleisyys on nuorten keskuudessa sen sijaan ollut hiipumassa jo vuodesta 2013 lähtien, ja tämä trendi jatkuu luultavasti edelleen. Yleisesti sosiaalisen median käytön määrässä tuskin tulee tapahtumaan suuria muutoksia lähitulevaisuudessa. Sosiaalinen media jatkaa siis todennäköisesti tärkeänä osana nuorten vapaa-ajan käyttöä myös tulevina vuosina. Tutkimuksen mukaan 69 % nuorista haluaisikin lisää sosiaalisen median opetusta oppilaitoksiin ja koteihin. (Suomessa asuvien 13-29-vuotiaiden nuorten sosiaalisen median palveluiden käyttäminen ja läsnäolo 2019.)

1.4 Sosiaalinen media perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa

Perusopetuksessa oppilaita ohjataan median ja teknologian vastuulliseen ja monipuoliseen hyödyntämiseen oman viestinnän ja vaikuttamisen välineenä sekä ohjataan median välittämän sisällön monipuoliseen ja kriittiseen tarkasteluun. Sosiaalinen media mainitaan vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (myöhemmin POPS 2014) monimediaisen tiedonvälityksen ja globaalien tietoverkkojen ohella yhtenä mediaalustana, jonka kautta oppilaita voidaan opetuksen kautta tukea rakentamaan omaa arvoperustaansa erilaisissa media- ja kulttuuriympäristöissä. Lisäksi sosiaalinen media ja medialukutaito sisältyvät opetussuunnitelman laaja-alaisen osaamisen monilukutaidon, tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen sekä kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun kokonaisuuksiin. (POPS 2014.)

Perusopetuksen nykyisessä opetussuunnitelmassa sosiaalisen median kuvia käsitellään myös osana kuvataideopetuksen sisältöjä ja oppimistavoitteita. Kuvataideopetuksen yleisten kuvien tuottamisen, tulkitsemisen ja itseilmaisun tavoitteiden lisäksi opetuksen tärkeimmät sisältöalueet on jaettu kolmeen ryhmään, joita ovat taiteen maailmat, ympäristön kuvakulttuurit ja oppilaan omat kuvakulttuurit. Sosiaalisen median kuvia voidaan tarkastella ympäristön kuvakulttuurien näkökulmasta, kun tarkastellaan yleisesti media-ympäristön kuvakulttuureita ja muiden julkaisemia materiaaleja, tai oppilaan omien kuvakulttuurien näkökulmasta, kun tarkastellaan oppilaan omaehtoisesti tuotettuja ja julkaistuja sisältöjä. (POPS 2014, 266-267.)

Oppilaan omilla kuvakulttuureilla tarkoitetaan opetussuunnitelmassa nimenomaan kuvamateriaalia tai kuvakulttuureita, joihin oppilas osallistuu, tai jota oppilas itse tuottaa omaehtoisesti ilman opettajan antamia ohjeita tai esimerkkiä. Tähän sisältyvät esimerkiksi kaikki vapaa-ajalla tuotettu tai välitetty kuvallinen materiaali, johon tänä päivänä yhä enenevässä määrin kuuluvat myös sosiaalisen median kautta jaettava kuva- ja videomateriaali. Opetussuunnitelman mukaan kuvataideopetuksessa pitäisi myös käsitellä omien kuvakulttuurien merkitystä siihen, miten oppilaat osallistuvat ja toimivat eri yhteisöissä ja ympäristöissä. (POPS 2014, 267.)

Kuvataideopetuksessa tutustutaan erilaisiin näkemyksiin siitä, mitä taide on, ja mitä tehtäviä taiteella ja kuvilla on erilaisissa kulttuurikonteksteissa. Oppilaita ohjataan tarkastelemaan taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin välittämiä asenteita, mielipiteitä, merkityksiä ja arvoja omassa yhteiskunnassa ja elinympäristössä, johon sisältyvät myös erilaiset mediaympäristöt. Erityisesti alakoulun myöhemmillä vuosiluokilla opetuksessa pyritään syventämään kuvien tulkinnan ja tuottamisen taitoja myös erilaisissa mediaympäristöissä hyödyntämällä vastuullisesti erilaisia tieto- ja viestintäteknologian välineitä ja verkkoympäristöjä. (POPS 2014, 266-267.)

1.5 Lasten ja nuorten taidekäsitykset suhteessa koulun välittämään taidekäsitykseen

Koulun välittämä taidekäsitys on viime vuosikymmeninä uusien opetussuunnitelmien myötä muuttunut paljon. Vuonna 1999 kuvaamataito-oppiaineen nimi muutettiin kuvataiteeksi. Nimen vaihdos haastoi opettajat pohtimaan tarkemmin taidetta käsitteenä ja kuvataiteen merkitystä koulun oppiaineena. Perinteisen kuvataideopetuksen tavoitteisiin 1980- ja 1990-luvuilla kuului erilaisten kuvataidetekniikoiden ja -materiaalien käytön osaaminen sekä valmiiden töiden esteettisyys ja omaperäisyys opettajan asettamien rajojen sisällä (POPS 1985, 205; POPS 1994, 104). 2000-luvulla opetuksessa siirryttiin kuitenkin sisällyttämään tavoitteisiin myös enemmän oppilaslähtöistä ideointia ja luovuutta ja alettiin huomioida työskentelyprosessin vaiheita, kuten luonnostelua, materiaali- ja väri- ja värivalintoja ja niiden perusteluja osana oppiaineen arviointia (POPS 2004, 236-240). Vuoden 2014 opetussuunnitelmassa mainitun oppilaan omaehtoisesti tuotetun kuvamateriaalin tarkasteleminen taiteen näkökulmasta osana peruskoulun taideopetusta on siis suhteellisen uusi lisäys opetussuunnitelman sisältämiin tavoitteisiin.

Lasten taidetta verrataan usein aikuisten taiteeseen, ja lasten teosten taiteellisuutta voidaan tarkastella samojen kriittisten linssien läpi. Niin lasten kuin aikuistenkin tekemässä taiteessa voidaan esimerkiksi katsoa, onko teoksessa mietitty sommittelua ja värien käyttöä, tai välittyykö kuvasta jokin tunnetila tai sanoma. Opettajan oma taidekäsitys vaikuttaa väistämättä siihen, millaisia asioita hän oppilaidensa kuvataidetoissa arvostaa. Opettajan taidekäsitys taas riippuu paljolti ympäröivän kulttuurin asettamista esteettisistä arvoista, jotka eri kulttuureissa ja tilanteissa voivat vaihdella suurestikin. Opettaja välittää

oppilailleen omaa taidenäkemystään arvottaessaan oppilaidensa töitä oman taidenäkemyksensä pohjalta. Näin oppilaat näkevät, minkälaisia asioita opettaja pitää taiteelle ominaisina, ja omaksuvat näkemykset usein myös omaan käsitykseensä taiteesta ja taiteellisuudesta. (Räsänen 2008, 60-63.)

Koulun välittämä taidenäkemyks ei kuitenkaan välttämättä yhdisty lapsen muun kasvuympäristön välittämään taidekäsitykseen millään tavalla. Ammattitaiteilijoiden tekemä taide, koulun kuvataideopetuksessa tehtävät kuvat sekä oppilaan vapaa-aikana tekemät ja näkemät kuvat eroavat usein suuresti toisistaan, eikä lapsi välttämättä osaa yhdistää eri lähteiden välittämiä taidenäkemyksiä keskenään. Arthur Efland (1976) on luonut käsitteen koulutaiteesta, jota ei hänen mukaansa esiinny missään muualla kuin koulumaailmassa. Koulutaiteelle on ominaista tietynlaisten sääntöjen noudattaminen, joilla ei välttämättä ole mitään tekemistä todellisen taiteen kanssa. Esimerkiksi paperin puutteellinen täyttäminen ja toisen työn matkiminen saavat opettajalta usein negatiivista palautetta, vaikka matkiminen ja muiden teosten yhdisteleminen ja lainaaminen on yleinen tapa myös tunnettujen taiteilijoiden keskuudessa ja yksi postmodernin taiteen tunnusmerkeistä. Koulussa tehtävä taide on myös usein saatava valmiiksi hyvin lyhyessä ajassa, mikä osaltaan rajoittaa vahvasti koulutaiteen sisältöä. Valmis työ on parhaimmillaan silmää miellyttävä ja noudattaa koulutaiteen kirjoittamattomia sääntöjä, mutta on riittävän omaperäinen, ettei työ vaikuta kopioidulta. Töihin sisällytetään lisäksi erilaisia teknisiä harjoituksia, esimerkiksi värioppiin, varjostukseen, perspektiiviin, tai välineiden ja materiaalien käyttöön liittyen. Se, miten opettaja itse arvottaa taiteen, vaikuttaa siis merkittävästi siihen, minkälainen kuva oppilaalle muodostuu hyvän taiteen tunnusmerkeistä. On pitkälti opettajan vastuulla, miten koulutaide oppilaan mielessä yhdistyy koulun ulkopuolisiin kuvakulttuureihin ja taiteeseen. (Efland 1976, 38-42)

Nykyisen opetussuunnitelman kuvataiteen oppiainekohtaisissa sisällöissä ja tavoitteissa kuvattu oppilaan omien kuvakulttuurien sisältöalue perustuu omaehtoisesti vapaa-ajalla tai koulussa oppituntien ulkopuolella tuotettuun taiteeseen ja kuvamateriaaliin, jota oppilas tuottaa ilman opettajan antamaa ohjeistusta tai motivaatiota. Omaehtoisesti tuotetuissa kuvissa aiheena on usein oppilaan harrastukset tai muut kiinnostuksen kohteet, populaarikulttuuri, kaverit tai vapaa-ajan toiminta, mikä eroaa suuresti Eflandin kuvailemasta koulutaiteesta. Perinteisesti tällaisia kuvia ei ole koulun kuvataideopetuksessa yleensä

yhdistetty taiteeseen, mutta nykyisen opetussuunnitelman mukaan myös oppilaiden omaehtoisesti tuottamien kuvien potentiaalista taiteellisuutta tulisi pohtia ja tuoda esiin koulussa. (POPS 2014, 267)

1.6 Muokatut kuvat sosiaalisessa mediassa

Suuri osa sosiaalisen median kuvista ovat jollakin tavoin muokattuja. Monet aktiivisesti sosiaalista mediaa käyttävät julkaisevat omia valokuviaan esimerkiksi Instagramissa, Twitterissä, Facebookissa tai muissa sosiaalisen median palveluissa. Osalle sovellusten käyttäjistä kuvien julkaisemisen tavoitteena saattaa olla esimerkiksi omista kuulumisista kertominen tai tapahtumien päiväkirjamainen taltioiminen, kun taas osalle on tärkeää, että kuvat näyttävät mahdollisimman hyviltä ja keräävät positiivisia kommentteja tai tykkäyksiä muilta sovelluksen käyttäjiltä (Dumas, Maxwell-Smith, Davis & Giuliotti 2017; Sung ym. 2016). Kuvat saattavat olla vahvasti muokattuja ja sisältää valheellista informaatiota kuvan kohteesta. Julkisessa keskustelussa tällainen ”kehujen kalastelu” on nähty melko negatiivisessa valossa, sillä se altistaa erityisesti nuoria vertailemaan itseään epärealistisiin kuviin ja ideaaleihin, joita muokatut kuvat usein edustavat (McLean, Paxton, Wertheim & Masters 2015). Sosiaalisen median sisältämistä muokatuista kuvista keskusteltaessa niihin liitetään usein myös esimerkiksi nettikiusaaminen, mielenterveysongelmat, mainonta ja ”fake news” -ilmiö, joka tarkoittaa valheellisten uutisten levittämistä sosiaalisessa mediassa (Ehremfeld & Barton 2019; Ehmke 2016).

Vuonna 2012 julkaistu ja myöhemmin maailmanlaajuista huomiota saanut Youtube-video *Body Evolution - Model Before and After* on toiminut silmiä avaavana esimerkkinä mainonnassa tapahtuvasta katsojan huijaamisesta sekä varoituksena epärealistisista vartalokuvista, joita mainosten kautta tuodaan suuren yleisön nähtäväksi. Kyseistä videota jaetaan ja käytetään edelleen esimerkkinä kuvanmuokkaamisesta tai mainonnasta ja niiden haittavaikutuksista keskusteltaessa. Muokattujen mediakuvien aiheuttamista negatiivisista vaikutuksista on tehty paljon tutkimusta ja asiaa käsitellään entistä enemmän myös kouluissa (McLean ym. 2015; Perloff 2014). Kuvankäsittelyyn liittyvät negatiiviset mielleyhtymät saattavat kuitenkin vaikuttaa siihen, miten aiheesta keskustellaan lasten ja nuorten kanssa. Lapsille helposti korostetaan kuvien muokkaamisen negatiivisia puolia ja haittavaikutuksia, eikä niinkään keskitytä siihen, miten taitoa voisi harjoittaa tai hyödyntää positiivisesti. Tästä huolimatta kuvien muokkaaminen on yleistymässä nuorten

keskuudessa, mihin vaikuttaa esimerkiksi se, että lähes kaikilla kouluikäisillä on käytössään kameralla varustettu älypuhelin. Kameroissa on yleensä sisäänrakennettuna myös kuvien muokkaamiseen tarkoitettuja toimintoja, kuten kuvan rajaaminen ja värien tai valoisuuden muokkaaminen, ja älypuhelimiin on mahdollista ladata myös erilaisia kuvankäsittelyyn tarkoitettuja ilmaisia sovelluksia. Aiemman tutkimuksen mukaan mobiililaitteissa valmiina olevat toiminnot ja niille ladattavat kuvanmuokkausohjelmat ovat yleisimpiä kuvan muokkaamiseen käytettyjä välineitä (Lowe-Calverley & Grieve 2018). Lisäksi nuorilla yleisesti käytössä olevat sosiaalisen median sovellukset, kuten Snapchat ja Instagram, tarjoavat erilaisia kuvan käsittelyyn liittyviä toimintoja kuten filttäreitä ja tekstin, tarrojen tai efektien lisäämistä julkaistaviin kuviin ja videoihin. Kuvien muokkaaminen on helppoa ja monelle nuorelle täysin arkipäiväistä. (Bell 2019; Dumas ym. 2017.)

Kuvan muokkaaminen ja kriittinen kuvanlukutaito ovat arvostettuja taitoja tulevaisuuden työmarkkinoilla. Vuonna 2017 tehtiin European Communication Monitor -tutkimus, joka käsitteli eurooppalaisten viestinnän ammattilaisten (N=3387) näkemyksiä tämänhetkistä viestinnän trendeistä. Tutkimukseen osallistuneet kokivat visuaalisuuden olevan erittäin tärkeä osa nykypäivän viestintää. Sillä nähdään olevan myös kasvava merkitys tulevaisuuden strategisessa viestinnässä. Visuaalisen viestinnän tärkeydestä huolimatta vain harvat tutkimukseen vastanneista pitivät visuaalista viestintää vahvuutenaan. Monet olivatkin sitä mieltä, että visuaalisen kommunikoinnin, valokuvauksen, kuvamanipuloinnin ja kriittisen kuvantulkinnan koulutukselle olisi kovasti kysyntää, ja että näiden taitojen tärkeys tulee luultavasti kasvamaan media-alalla tulevaisuudessa. (Zerfass, Moreno, Tench, Verčič & Verhoeven 2017.)

Nykyinen teknologia, kuten älypuhelimet ja tabletilaitteet, luovat aivan uudenlaisia mahdollisuuksia taideopetukselle. Valokuvataiteen harjoittaminen ei enää vaadi työlästä valokuvan kehittämisprosessia ja pimiöhuonetta, vaan taitoa voi harjoittaa digitaalisesti ilman filmikameran tuomia esteitä (Salo & Karttunen 2015). Osa valokuvataidetta ja digिताidetta on myös kuvien ja videoiden jälkikäsittely ja muokkaaminen. Koska sosiaalisen median tuoma kiinnostus valokuvaamiseen on vielä suhteellisen uusi ilmiö, saattaa lapsilla ja nuorilla olla tähän liittyvää kiinnostusta ja taitoa, jota ei vielä koulun tarjoamassa kuvataideopetuksessa olla täysin pystytty huomioimaan. Tästä ja muista aiemmin kuvatuista sosiaalisen median kuviin liittyvistä ilmiöistä ja käsityksistä muodostettuja tutkimusongelmia esitellään seuraavassa kappaleessa.

2 TUTKIMUSONGELMAT

Tutkimuksen päätavoitteena on selvittää, minkälaisia käsityksiä 5.–6.-luokkalaisilla on sosiaalisen median kuvaista taiteena. Tämän lisäksi halutaan selvittää, mitkä asiat käsitysten taustalla vaikuttavat. Tähän pyritään löytämään vastauksia alaongelmilla, joiden tavoitteena on selvittää, miten 5.–6.-luokkalaiset hyödyntävät sosiaalista mediaa, minkälaista kuvamateriaalia he julkaisevat sosiaalisessa mediassa, minkälainen käsitys taiteesta 5.–6.-luokkalaisilla on yleisesti, miten he suhtautuvat kuvien ja videoiden muokkaamiseen ennen niiden julkaisemista sosiaalisessa mediassa, sekä minkälainen käsitys oppilaalla on omasta kyvystään tunnistaa muokattu kuva. Seuraavaksi on eritelty näihin tutkimusongelmiin liittyvää taustatietoa ja perusteluja niiden ottamiselle osaksi tutkimusta.

2.1 Minkälainen käsitys 5.–6.-luokkalaisilla on sosiaalisen median kuvista taiteena?

Oppilaiden omia kuvakulttuureja tulisi nykyisen opetussuunnitelman (2014) mukaan tarkastella myös taiteen näkökulmasta osana peruskoulun kuvataideopetusta. Sosiaalisen median kautta jaettavat ja nähtävät kuvat ovat huomattava osa nykynuorten itse tuottamasta ja vapaa-ajallaan katselemasta kuvamateriaalista, mikä herättää kysymyksen siitä, miten nuoret yhdistävät nämä kuvat taiteeseen tai näkykö yhteyttä ollenkaan. Tällä tutkimuksella halutaan selvittää, minkälaisia näkemyksiä alakouluikäisillä on sosiaalisen median kuvista taiteena. Saatujen tulosten pohjalta voidaan pohtia, minkälaiset asiat vaikuttavat lasten mielestä kuvan taiteellisuuteen.

2.1.1 Miten 5.–6.-luokkalaiset hyödyntävät sosiaalista mediaa?

Älypuhelimet ja tabletilaitteet ovat yleistyneet viime vuosikymmenenä myös alakouluikäisillä ja näin ollen mahdollisuudet sosiaalisen median palvelujen käyttöön ovat kasvaneet entistä nuorempien lasten keskuudessa. Osana tutkimusta pyritään selvittämään, mitä sosiaalisen median palveluita 5.- ja 6.-luokkalaiset käyttävät eniten sekä kuinka usein ja missä he julkaisevat itse tuottamaansa kuva- ja videomateriaalia ennen kuin tutkitaan tarkemmin, minkälaisia näkemyksiä heillä on sosiaalisen median kuvista taiteena.

Tällä tutkimusongelmalla pyritään myös selvittämään, eroaako alakouluikäisten sosiaalisen median käyttö jotenkin muiden nuorten sosiaalisen median käyttötottumuksista.

2.1.2 Minkälaista kuvamateriaalia 5.–6.-luokkalaiset julkaisevat sosiaalisessa mediassa?

Oletuksena on, että 5.- ja 6.-luokkalaisten itsetuotetun kuva- ja videomateriaalin julkaiseminen sosiaalisessa mediassa on melko yleistä. Sosiaalisen median kautta jaetaan paljon erilaista kuvamateriaalia, kuten valokuvia, videoita, meemejä, selfieitä, mainoksia, emojeita, tarroja ja GIF eli Graphics Interchange Format -tiedostoja. Sosiaalista mediaa käyttävä lapsi kohtaa erilaisia kuvien ja videoiden formaatteja sosiaalisessa mediassa jatkuvasti. SoMe ja nuoret -tutkimuksen (2019) perusteella nuoret käyttäytyvät sosiaalisessa mediassa useimmin passiivisena katsojana ja seuraajana kuin aktiivisena tekstin ja kuvien julkaisijana. Sosiaalisen median kautta pidetään kuitenkin yhteyttä tuttaviiin ja viestimisen tehosteena on nuorten keskuudessa laajalti käytössä erilaiset kuvaformaatit. Tutkimuksen avulla halutaan selvittää minkälaista kuvamateriaalia alakouluikäiset itse jakavat sosiaalisessa mediassa ja minkälaisia käyttötarkoituksia jaetuilla kuvilla heille on.

2.1.3 Minkälainen käsitys taiteesta 5.–6.-luokkalaisilla on yleisesti?

Oletuksena on, että alakoulun oppilaille on erilaisia näkemyksiä siitä, minkälaisia kuvia voidaan pitää taiteena. Tutkimuksen kautta pyritään selvittämään minkälaisia asioita 5.- ja 6.-luokkalaiset pitävät taiteelle ominaisina, mitkä tekijät heidän mielestään vaikuttavat kuvan taiteellisuuteen ja miten heidän näkemyksensä vaikuttavat kuvantulkintaan käytännössä. Tutkimuksessa pyritään lisäksi selvittämään, missä sosiaalisen median sovelluksissa alakouluikäisten mukaan taidetta yleensä julkaistaan ja mitä mieltä he ovat itse julkaisemistaan kuvista taiteena.

2.1.4 Miten 5.–6.-luokkalaiset suhtautuvat kuvien ja videoiden muokkaamiseen ennen niiden julkaisemista sosiaalisessa mediassa?

Nykyisten kännyköiden ja tablettilaitteiden kamerat sisältävät usein jo valmiina erilaisia kuvanmuokkaukseen tarvittavia työkaluja. Kuvia voidaan helposti rajata, niiden värimaailmaa ja valoisuutta on helppo muokata ja niihin voidaan lisätä tehosteita tai jopa lisättyä todellisuutta. Koko ajan kehitetään myös uusia kuvankäsittelysovelluksia, joiden avulla omaa kuvamateriaalia on helppo muokata eri tavoin. Samalla kuitenkin median kautta on viime vuosikymmeninä alettu nostaa voimakkaasti muokattujen mediakuvien negatiivisia vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvoinnille. Tällä tutkimusongelmalla halutaan selvittää, miten 5.–6.-luokkalaiset itse hyödyntävät kuvanmuokkausta ja minkälaisia käsityksiä heillä on muokattuihin kuviin liittyen. Lisäksi pyritään selvittämään, miten 5.–6.-luokkalaisten mielestä kuvan muokkaaminen vaikuttaa sen taiteellisuuteen.

2.1.5 Minkälainen käsitys oppilaalla on omasta kyvystään tunnistaa muokattu kuva?

Huomattavan suuri osa sosiaalisen median kuvista ja mediakuvista on jollakin tavoin muokattuja. Tällä tutkimusongelmalla halutaan selvittää, minkälainen näkemys oppilailla on omasta kriittisestä kuvanlukutaidostaan ja kuinka hyvin arvio vastaa todellisuutta. Oletuksena on, että muokatun kuvan tunnistamiseen vaikuttaa ainakin kuvan muokkaamiseen liittyvä omakohtainen kokemus sekä kuvien kriittisen tarkastelun aiempi harjoittelu. Minkäli kuvan muokkaamisella nähdään olevan vaikutusta kuvan taiteellisuuteen, on mielenkiintoista selvittää, kuinka varmasti lapset omasta mielestään pystyvät tunnistamaan muokatun kuvan. Kriittisen kuvanlukutaidon harjoittelu kuuluu perusopetuksen opetussuunnitelman sisältöihin, joten saatujen tulosten pohjalta voidaan lisäksi pohtia, miten hyvin taidon opettamisessa on onnistuttu, ja olisiko kuvan muokkausta tai muokattujen kuvien kriittistä tarkastelua syytä harjoitella koulussa enemmän.

3 TUTKIMUSMENETELMÄT

3.1 Tutkimusjoukon kuvaus

Tutkimukseen osallistui neljä varsinaissuomalaista alakoululuokkaa, joihin kuului kaksi 5. luokkaa ja kaksi 6. luokkaa neljästä eri alakoulusta. Tutkimukseen osallistuvia oppilaita oli luokilla yhteensä 80. Kaikki tutkimukseen osallistuneet vastasivat ensin tutkimuskyselyyn (liite 2), minkä jälkeen jokaiselta luokalta kutsuttiin kaksi vapaaehtoista oppilasta (n=8) lyhyeen haastatteluun (liite 1). Tutkimuskyselyyn vastanneisiin oppilaisiin viitataan myöhemmin koodinumeroilla T1–T80. Heistä haastateltuja ovat T5, T8, T21, T32, T51, T55, T70 ja T72.

3.2 Aineistonkeruumenetelmät

Kaikki tutkimukseen osallistuneet 5.- ja 6.-luokkalaiset vastasivat tutkimuskyselyyn, jolla selvitettiin muun muassa heidän sosiaalisen median käyttötottumuksiaan, näkemyksiä sosiaalisen median kuvista taiteena sekä käsityksiä heidän omista taidoistaan kuvanmuokkaukseen ja muokattujen kuvien tunnistamiseen liittyen. Kysely täytettiin paperiselle lomakkeelle ja toteutettiin luokkahuoneessa oppitunnin aikana. Kyselyn täyttämisen jälkeen haastateltiin yhteensä kahdeksaa vapaaehtoista oppilasta. Haastattelut suoritettiin erillisessä rauhallisessa luokkatilassa. Haastattelun avulla tarkennettiin kyselyn kautta kerättyä tietoa ja selvitettiin tarkemmin oppilaiden taiteellisia näkemyksiä sosiaalisen median kuvista. Haastattelu oli puolistrukturoitu temahaastattelu, eli haastattelija käytti jokaisessa haastattelussa samaa haastattelurunkoa, mutta esitti tarpeen tullen tarkentavia lisäkysymyksiä haastateltavien antamien vastausten pohjalta. Haastattelussa käsiteltyjä teemoja olivat sosiaalisen median käyttö, sosiaalisen median kuvien taiteellisuus ja oppilaan oma taidekäsitys, sekä kuvan muokkaaminen ja sen vaikutus kuvan taiteellisuuteen.

Haastatteluun liittyy aineistonkeruumenetelmänä etuja ja haasteita. Hirsjärven ja Hurmeen (2015) mukaan tutkijan on kiinnitettävä erityistä huomiota ollakseen haastattelutilanteessa mahdollisimman neutraali ja antamatta omien mielipiteidensä vaikuttaa kysymysten asetteluun tai äänenpainoon niin, että se välittyy haastateltavalle. Haastateltavat saattavat nimittäin pyrkiä vastaamaan niin kuin olettavat haastattelijan haluavan heidän

vastaavan (Hirsjärvi & Hurme 2015, 35). Tämä on totta erityisesti lapsia haastateltaessa. Haastattelu mahdollistaa kuitenkin syvemmän tiedon keräämisen tutkittavasta ilmiöstä kuin pelkkä tutkimuskysely. Tuomen ja Sarajärven (2009, 73) mukaan joustavuus on haastattelun suurin etu. Tutkija voi halutessaan toistaa kysymyksen tai tarkentaa, jos haastateltu kokee jonkin asian epäselvänä. Haastattelun kautta saadaan usein myös pidempiä ja tarkempia vastauksia kuin vastaajat jaksaisivat kirjoittaa kyselylomakkeeseen.

Tutkimuskysely sopii aineistonkeruumenetelmänä tähän tutkimukseen, sillä se mahdollistaa määrällisen tutkimusaineiston keräämisen. Määrällisenä aineistona voidaan pitää dataa, joka on mahdollista ilmaista numeroilla, kun taas laadullisena datana pidetään yleensä kuva- ja tekstimuotoista dataa (Guest & Fleming 2015). Tässä tutkimuksessa monivalintakysymyksillä kerätty määrällinen aineisto mahdollistaa tulosten pohdinnan ja vertailun suhteessa aiemmin tuotettuihin tutkimuksiin lasten ja nuorten käyttäytymisestä sosiaalisessa mediassa. Sen avulla saadaan myös mahdollisesti suuntaa antavaa tietoa varsinaissuomalaisten 5.- ja 6.-luokkalaisten somekäyttäytymisestä ja näkemyksistä sosiaalisen median kuvista ja kuvakulttuureista. Tutkimuskysely sisältää myös avoimia tehtäviä, joihin vastataan kirjoittamalla. Näistä tehtävistä ja haastatteluista kerätty data luokitellaan laadulliseksi aineistoksi.

Tutkimusmenetelmää, jossa kerätään sekä määrällistä että laadullista aineistoa, kutsutaan mixed methods research (MMR) menetelmäksi tai se voidaan suomentaa monimenetelmätutkimukseksi. Creswellin (2009) mukaan MMR-menetelmässä on neljä oleellista vaihetta; Aineiston keräämisen ajoitus (timing), menetelmien priorisointi (weighting), datan yhdistäminen (mixing) ja liittäminen teoriaan (theorizing). Määrällinen ja laadullinen aineisto voidaan kerätä erikseen tai samanaikaisesti riippuen siitä, miten aineistoa halutaan hyödyntää ja analysoida. Aineiston keräämisen ajoitus on tärkeää miettiä valmiiksi tutkimuksen suunnitteluvaiheessa ennen datan keräämistä, jotta määrällisen ja laadullisen aineiston myöhempi yhdistäminen helpottuisi (Creswell 2009, 206). Tässä tutkimuksessa kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen aineisto kerättiin samanaikaisesti yhdellä vierailukerralla neljässä eri koululuokassa, mikä sopii hyvin tutkimukselle, jossa halutaan tarkastella vain aineiston keräämisen hetkellä vallinnutta tilannetta eikä tietyllä aikavälillä tapahtuvaa kehitystä tai muutoksia. Aineistojen kerääminen erikseen olisi myös pidentänyt aineiston keräämisprosessia eikä sitä koettu tutkimuksen kannalta tarpeelliseksi. Määrällisellä aineistolla kartoitettiin tutkittavan joukon sosiaalisen median käyttötottumuksia ja

käyttäytymistä sosiaalisessa mediassa. Tutkimuksesta saatavia tuloksia tullaan vertaamaan aiempien tutkimusten tuloksiin. Laadullisella aineistolla taas pyrittiin selvittämään tarkemmin erilaisia näkemyksiä ja ajatuksia, joita tutkittavilla yksilöillä oli tutkimusaiheeseen liittyen.

Metodien priorisoinnin tarkoituksena on suunnitella, missä suhteessa määrällistä ja laadullista aineistoa kerätään ja hyödynnetään tutkimuksessa. MMR-menetelmässä voidaan painottaa joko määrällistä tai laadullista aineistoa tai aineistoja voidaan priorisoida tasaisesti. Se, mitä priorisoidaan, riippuu tutkimuskysymyksistä ja siitä, minkälaisia näkökulmia tutkija haluaa nostaa esiin tutkimuksessaan (Creswell 2009, 206-207). Tässä tutkimuksessa ei erityisesti priorisoitu kumpaakaan aineistotyyppiä, vaan molemmat aineistot kerättiin samanaikaisesti ja niitä hyödynnettiin keskimäärin melko tasaisesti. Eri tutkimusongelmien kohdalla saatettiin kuitenkin priorisoida enemmän joko määrällistä tai laadullista dataa.

Datan yhdistämisellä tarkoitetaan erilaisten aineistojen hyödyntämistä saman tutkimusongelman ratkaisemisessa. Esimerkiksi voidaan kerätä määrällistä aineistoa luomaan yleiskuvaa tutkittavasta aiheesta ja laadullisen aineiston kautta tarkastella tarkemmin yksittäisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat määrällisen datan luoman viitekehyksen taustalla vallitsevaan kokonaistilanteeseen. Tässä tutkimuksessa selvitetään muun muassa ensin määrällisen aineiston kautta sosiaalisen median käyttötottumuksia ja lasten kokemuksia kuvien taiteellisuudesta tai omasta kyvystä tunnistaa muokattu kuva. Tämän jälkeen samoja aiheita tarkastellaan laadullisen aineiston kautta tutkittavien yksilöiden näkökulmasta avointen kyselykysymysten ja haastattelujen kautta saatujen vastausten pohjalta ja saadaan tarkempaa tietoa siitä, minkälaiset asiat vaikuttavat määrällisen datan taustalla. Näin saadaan esimerkiksi lisätietoa siitä, miten sosiaalisen median kuvat liitetään taiteeseen tai minkälaisia käsityksiä lapsilla yleensä on taiteeseen ja sosiaalisen median kuviin liittyen. Laadullisen datan kautta saadun informaation avulla voidaan koittaa pohtia ja selittää määrällisen datan kautta löydettyjä teemoja tai ilmiöitä.

Viimeinen Creswellin kuvaama vaihe ”theorizing” eli tulosten liittäminen teoriaan tarkoittaa nimensä mukaisesti teoreettisen viitekehyksen rakentamista tutkimukselle. Tämä vaihe on sama kuin kaikessa muussakin tieteellisessä tutkimuksessa tehtävä liittäminen aiempiin tutkimuksiin. MMR-menetelmässä on kuitenkin mahdollista huomioida ja tehdä

vertauksia ja pohdintoja sekä kvalitatiivisten että kvantitatiivisten aiempien tutkimusten tuloksiin, mikä on yleensä otollista hyödyntää MMR-menetelmää käytettäessä. (Creswell 2009, 206-209)

3.3 Tutkimusmenetelmien luotettavuus ja eettisyys

Yksi olennainen osa tutkimuksen tekemistä on tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden tarkasteleminen. Jotta tutkimustuloksista saataisi mahdollisimman luotettavia ja käyttökelpoisia, on näihin asioihin kiinnitettävä huomiota koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimuksen luotettavuutta mitataan usein sen reliabiliteetin ja validiteetin kautta, joskin nämä soveltuvat usein paremmin kvantitatiivisen kuin kvalitatiivisen tutkimuksen tarkastelemiseen (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Reliabiliteetilla tarkoitetaan sitä, kuinka hyvin tulosten sattumanvaraisuus saadaan minimoitua eli kuinka varmasti saataisi samoja tuloksia, jos tutkimus toteutettaisi uudestaan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 216). Tätä saattaa olla laadullisessa aineistossa hankalaa mitata, mutta esimerkiksi kyselylomaketta käytettäessä reliabiliteetin huomioiminen on välttämätöntä luotettavien tulosten saamiseksi. Kyselylomakkeen reliabiliteettia voidaan lisätä muotoilemalla kysymykset mahdollisimman selkeästi niin, ettei kysymyksiä ole mahdollista tulkita useammalla eri tavalla. Tässä tutkimuksessa kyselyaineiston luotettavuutta on lisätty esitestaamalla kysely ennen varsinaisen aineiston keräämistä. Esitestauksessa kyselyn täytti kaksi neljäsluokkalaista oppilasta, joiden antamien kommenttien perusteella kyselyyn tehtiin pieniä muutoksia kysymysten selventämiseksi ennen aineiston keräämistä. Haastatteluaineiston luotettavuutta taas on tässä tutkimuksessa pyritty parantamaan käyttämällä niissä samaa haastattelurunkoa. Näin voidaan varmistaa, että kaikkien haastateltavien kanssa käsitellään kaikki aiheet, jotka ovat tutkimuksen kannalta olennaisia, ja helpotetaan aineiston analyysiä. Tutkimuksen reliabiliteettia voisi näiden tapojen lisäksi parantaa esimerkiksi suurentamalla tutkimusjoukkoa. Mitä suurempi tutkimusjoukko on, sitä varmemmin tutkimustuloksia voidaan yleistää ja hyödyntää muualla. Reliabiliteettia voitaisi myös parantaa, jos tutkimusaineiston luokitteluun osallistuisi useampi kuin yksi tutkija.

Validiteetilla tarkoitetaan sitä, kuinka onnistuneesti tutkimuksessa saadaan kerättyä aineistoa ja saamaan tuloksia, jotka vastaavat tutkimuksessa esitettyihin tutkimuskysymyksiin. On oleellista, että aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät suunnitellaan niin, että ne soveltuvat mahdollisimman hyvin juuri kyseisen tutkimuksen tutkimusongelmien ratkaisemiseen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 216). Tässä tutkimuksessa validiutta on pyritty lisäämään varmistamalla kysely- ja haastattelukysymysten vastaavuus tutkimuskysymyksiin ennen aineiston keräämistä. Vastaavuutta on kuvattu kuviolla liitteessä 4.

Tutkimusmenetelmän luotettavuutta lisää tutkimuksessa käytetty metodologinen triangulaatio, jossa samasta tutkittavasta ilmiöstä kerätään tutkimusaineistoa useammalla kuin yhdellä metodilla. Tässä tutkimuksessa aineistoa on kerätty eri alaongelmiin liittyvistä ilmiöistä sekä kyselyn (monivalinta- ja avoimet kysymykset) että haastattelun kautta. Tutkijaan liittyvällä triangulaatiolla taas tarkoitetaan sitä, että aineiston keräämiseen ja analysointiin sekä tulosten tulkintaan osallistuu useampia tutkijoita. Useamman tutkijan osallistuessa tutkimuksen tekoon, voidaan välttää yhden tutkijan mielipiteiden, arvojen ja käsitysten vaikuttamista aineiston ja tulosten tulkintaan. Tässä tutkimuksessa aineiston on kerännyt ja analysoinut pääosin vain yksi henkilö, mikä heikentää tutkimuksen luotettavuutta. Ainoastaan kyselyn osana olleen kuvien taiteellisuuteen liittyvän arviointitehtävän vastaustyyppien jakamisessa on käytetty yksimielisyyskertoimen laskemiseen yhtä tutkimuksen ulkopuolista henkilöä. Tehtävässä vastaajat määrittävät kymmenen eri kuvan kohdalla, onko kuva heidän mielestään taidetta vai ei. Nämä kuvat jaettiin aineiston analyysivaiheessa edustamaan perinteistä ja laajaa taidenäkemyksiä. Tutkimuksen ulkopuolinen henkilö, jota pyydettiin jakamaan kuvat taidenäkemyksiä vastaaviin ryhmiin, jakoi kuvat samoin kuin tutkija itse yhtä kuvaa lukuun ottamatta, jolloin yksimielisyyskertoimeksi tuli 90 %. (Tuomi & Sarajärvi 2009.)

Tutkijalla on velvollisuus huolehtia tutkimuksensa eettisyydestä. Tutkimusta tehtäessä tulee noudattaa tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvään tieteelliseen käytäntöön laati-
mia ohjeita. Tutkimuksissa, jotka voidaan lukea ihmistieteisiin, eettisyyttä tulee huomioida kolmella osa-alueella: vahingonteon välttäminen, tutkittavan itsemäärämisoikeuden kunnioittaminen sekä yksityisyys ja tietosuoja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Ennen tämän tutkimuksen aineiston keräämistä lähetettiin tutkimukseen osallistuneiden luokkien opettajille tutkimuslupakysely jaettavaksi oppilaille. Kaikki oppilaat palauttivat

lupakyselyn huoltajan allekirjoittamana ennen tutkimukseen osallistumista. Ennen aineiston keräämistä tutkittaville oppilaille kerrottiin myös tutkimuksen aiheesta ja vastausten anonymiudesta. Yksittäiset oppilaat eivät ole erotettavissa lopullisessa tutkimusraportissa, vaan vastaukset on koodattu koodinumeroin. Kerättyä aineistoa ei myöskään tule tutkimuksen aikana käsittelemään kukaan tutkimuksen ulkopuolinen henkilö ja se hävitetään asianmukaisesti tutkimusraportin valmistuttua. Tutkimuksen tekemisessä ja tulosten raportoinnissa on noudatettu huolellisuutta, tarkkuutta ja rehellisyyttä. Kuten tieteen tekemiseen kuuluu, on tutkimusta tehty vastuullisesti ja muihin tutkijoihin viitattu asianmukaisesti (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012).

Kaikkia tutkimuskyselyssä käytettyjä kuvia ei voida tutkimuseettisistä syistä ottaa mukaan lopulliseen tutkimusraporttiin, sillä niiden alkuperäisten lähdetietojen löytäminen osoittautui lähes mahdottomaksi kuvien suuren levinneisyyden vuoksi. Suurin osa kuvista löytyy kuitenkin lähdetietoineen liitteestä 3.

3.4 Aineiston käsittely ja analysointi

Aineistosta saatu data siirrettiin sähköiseksi tallenteeksi analysointia varten. Äänitetyt haastattelut litteroitiin ja kyselyn monivalintakysymysten vastaukset siirrettiin Excel-taulukointiohjelmaan, jossa data muutettiin tuloksia havainnollistaviksi kuvioiksi. Litteroinnin yhteydessä haastatteluvastauksia korjattiin niin, että puhekielestä johtuvat epäselvyydet saatiin minimoitua säilyttäen kuitenkin kaikki tutkimukselle olennainen informaatio. Osa aineistosta kvantifioitiin eli vastausmääriä kuvattiin sen mukaan, kuinka usein tietty vastaus toistui eri tutkittavien vastauksissa. Kvantifioinnilla havainnollistettiin eri sosiaalisen median sovellusten käyttötarkoituksia vastaajien keskuudessa. Avoimet kyselyvastaukset ja litteroidut haastatteluvastaukset teemoiteltiin ja tyypiteltiin. Löydettyjä teemoja ja vastaustyyppjä kuvataan tarkemmin tulosten yhteydessä

Osana tutkimuskyselyä oli kaksi tehtävää, joissa vastaajien piti tarkastella kymmentä kuvaa ja valita omaa mielipidettä kuvaava vastaus kuvan perusteella. Toisessa näistä tehtävistä oppilaille esitettiin kuvia, joista jokaisen kohdalla vastaajan piti valita, oliko kuva hänen mielestään taidetta vai ei. Kuvat edustivat erilaisia sosiaalisessa mediassa nähtäviä

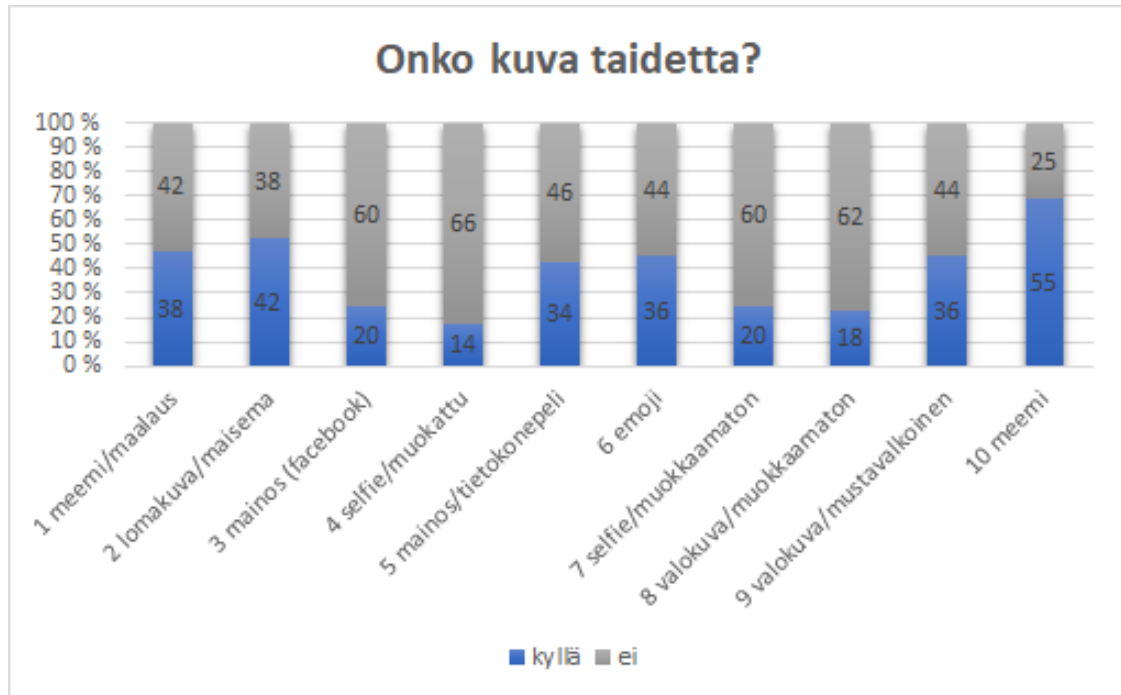
kuvatyyppejä. Tarkasteltavina kuvina oli meemejä, valokuvia, emojeita, selfieitä, mainoksia ja videopelikuva. Tämän jälkeen oppilasta pyydettiin kirjallisesti kertomaan, mikä hänen mielestään tekee kuvasta taidetta. Tehtävien vastauksista on tarkoitus selvittää, miten oppilaan spontaani kuvatulkinta yhdistyy oppilaan itse määrittelemään taidekäsitteeseen. Toisessa kuvatehtävässä oppilaat ensin arvioivat, kuinka hyvin he omasta mielestään osaavat tunnistaa muokatun kuvan. Tämän jälkeen heille näytettiin kymmenen kuvaa, joista jokaisen kohdalla vastaajan piti valita, oliko kuvaa hänen mielestään muokattu vai ei. Näiden kysymysten vastauksia vertailemalla pyrittiin selvittämään, kuinka hyvin oppilaan oma käsitys kyvystään tunnistaa muokattu kuva vastaa todellisuutta.

4 TULOKSET

4.1 5.–6.-luokkalaisten käsitykset sosiaalisen median kuvista taiteena

Tutkimuksessa saatujen kyselyvastausten perusteella 5.–6.-luokkalaisilla on hyvin erilaisia näkemyksiä siitä, mitkä sosiaalisen median kuvat voidaan lukea taiteeksi ja mikä yleensä tekee kuvasta taiteellisen. Yhteisiä näkemyksiä löytyi kuitenkin sen suhteen, mistä taiteellisia kuvia löytyy ja minkä sovellusten kautta niitä yleensä jaetaan. Kun oppilailta kysyttiin, missä sosiaalisen median palvelussa he ovat nähneet kuvia tai videoita, jotka heidän mielestään ovat taidetta, olivat Instagram ja Youtube selkeästi eniten mainitut sovellukset. Snapchat ja Whatsapp olivat seuraavaksi eniten mainitut, vaikkakin Youtubeen ja Instagramiin verrattuna mainintoja oli vain noin puolet. Jotkut vastaajista kertoivat myös Spotifyn, Pinterestin, Steamin ja Tiktokin sisältävän taiteena pitämiään kuvia. Suurin osa vastaajista (N=48) kertoi, ettei ole koskaan itse julkaissut mitään, mitä pitäisi taiteena. Oppilaat, jotka kertoivat joskus julkaisseensa taidetta sosiaalisessa mediassa, ilmoittivat käyttämäkseen sovellukseksi yleisimmin Instagramin tai Whatsappin, mutta Youtube, Snapchat ja Tiktok mainittiin myös joitakin kertoja.

Tehtävässä, jossa vastaajien piti arvioida kymmenen kuvan taiteellisuutta, nousivat vastauksista esiin vastaustyytit “perinteinen taidenäkemys” ja “laaja taidenäkemys”. Perinteiseen taidenäkemykseen sisältyi pääsääntöisesti perinteisen korkeakulttuurisen taiteen omaiset kuvat, kuten maisema-, maalaus-, ja taidevalokuvat sekä mainoskuvat. Tähän vastaustyyppiin kuuluvia vastauksia oli 24 (30 %). Laajaan taidenäkemykseen taas sisällytettiin näiden lisäksi uudemmat kuvatyypit selfie, meemi ja emoji. Tähän vastaustyyppiin luettiin loput 56 vastausta (70 %). Laajaan taidenäkemykseen kuuluvista vastauksista löytyi kuitenkin sisäisiä ristiriitoja, joille ei löydy tutkimusaineistosta suoraa vastausta. Esimerkiksi vastaajista 24 piti kuvaa 10 taiteena, mutta ei kuvaa 1. Molemmat kuvat ovat huumorisävytteisiä meemejä, joista kuva 1 pohjautuu vahvasti tunnettuun Mona Lisa -maalaukseen ja kuva 10 on humoristisen mietelauseen sisältävä kuva pohdiskelevasta dinosauruksesta. Ristiriitoja löytyi myös, kun kuva-arviotehtävän vastauksia verrattiin oppilaiden kirjoittamiin kuvauksiin siitä, mikä heidän mielestään tekee kuvasta taidetta. Kuviossa 3 on kuvattu oppilaiden antamien vastausten jakautumista eri kuvien kohdalla. Tehtävässä käytetyt kuvat tai niiden kuvaukset löytyvät liitteestä 3.

KUVIO 3: Oppilaiden mielipide kuvien taiteellisuudesta (N=80).

“Se on taidetta, jos on itse tehnyt sen. Jotkut taiteet voi mielestäni tehdä myös käyttäen esim. puhelinta tai tietokonetta, mutta esim. mainokset ja julisteet on vain julisteita ja mainoksia, mutta esim. taulut on taidetta eikä emoji tai selfiet.” -T1

Kaikkein taiteellisimpana kuvana pidettiin kuvaa 10 ja vähiten taiteellisenä kuvaa 4. Perinteiseen taidenäkemykseen kuuluviksi laskettiin tässä tutkimuksessa kuvat 1, 2, 3, 5, 8 ja 9, jotka sisälsivät maalaus- ja valokuvia sekä mainoskuvia. Laajaan taidenäkemykseen on näiden lisäksi luettu kaikki loput kuvat, jotka sisälsivät selfieitä, emojiin ja meemin. Vaikka kuva 1 on myös meemi, se on luettu kuuluvaksi perinteiseen taidenäkemykseen sen pohjana olevan tunnetun maalaustaideteoksen takia.

4.2 5.–6.-luokkalaisten sosiaalisen median käyttötottumukset.

Kaikki tutkimukseen osallistuneet 5.–6.-luokkalaiset kertoivat käyttävänsä sosiaalista mediaa ainakin jossain määrin. Haastattelujen perusteella sosiaalista mediaa käytetään päivittäin tai ainakin monta kertaa viikossa.

“Aika paljon, varmaan joku kaks tai kolme tuntii päiväs.” -T55

“No mul on ainaski yks sovellus liittyen siihen ja se on whatsapp ja mä keskustelen kavereitten kanssa aika paljon, joten ehkä yks tai kaks tuntia päivässä.” -T51

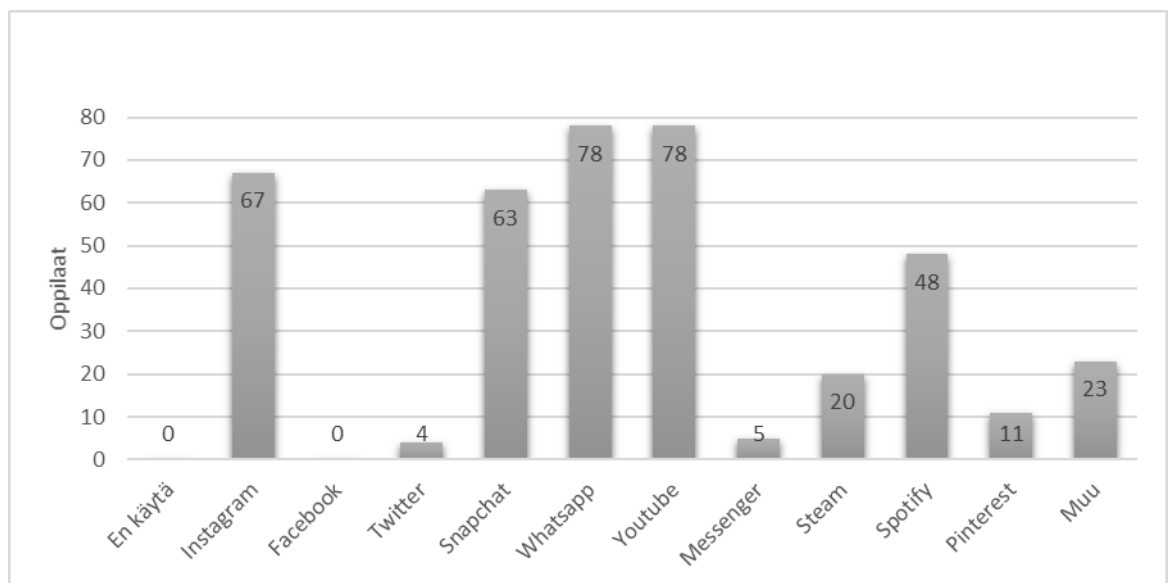
“No mä käytän oikeestaan vaan Youtubea. Tai siis mä oon laittanu sinne jotain omii videoita. Mut sit mä kans katon välil Instagramii, et mitä muut on laittanu, mut en mä ite oo ikinä laittanu sinne mitään. Mut varmaan ehkä pari kertaa viikossa ainakin käytän.” -T5

Sosiaalisen median käytön kerrottiin vaihtelevan eri päivinä, mutta keskimäärin haastatellut arvioivat käyttävänsä sosiaalisen median sovelluksia melko paljon. Eniten sosiaalista mediaa käytetään kavereiden kanssa keskustelemiseen tai videoiden ja kuvien katselamiseen. Eräs haastateltu oppilas kertoi käyttävänsä sosiaalista mediaa enemmän silloin, kun ei ole mitään muuta tekemistä. Toinen oppilas mainitsi lisäksi sään ja kellonajan vaikuttavan sosiaalisen median käyttöön.

“No se riippuu tosi paljon päivästä et, viikonloppusin mä en käytä ihan hirveesti, koska mul on yleensä sillon paljon enemmän kaikkee tekemistä, mut se kyl vaihtelee, et jos mul on tylsää ni sit mä käytän kyl tosi paljonki. Arkisinki se vaihtelee, et jos on paljon kaikkee muuta, ni sit en kauheesti käytä, mut sit välil se saattaa lipsahtaa, ja sit saattaa olla aika paljonki.” -T21

“No se vähän vaihtelee eri päivinä, et nyt on esim. ollut niin lämmintä, ni mä oon ollu paljon enemmän ulkona, ja sit mä oon koittanu vähemmän illalla kattoo puhelinta, ennen ku mä meen nukkumaan, mut kyl mä sit joskus päivisin kans oon vaan sängyllä ja katon puhelinta.” -T32

Kuviossa 4 on kuvattu eri sosiaalisen median sovellusten käyttäjämääriä kyselyvastausten perusteella. Lähes kaikki (N=78) tutkimukseen osallistuneet kertoivat käyttävänsä Whatsapp ja Youtube sovelluksia. Whatsapp oli selvästi yleisin väline, jota käytettiin kavereiden ja perheen kanssa jutteluun ja kuulumisten vaihtoon. Lisäksi Whatsapp-sovellusta käytettiin omien kuvien ja videoiden jakamiseen. Youtube oli yleisin videoiden katselamiseen valittu sovellus ja yhdessä Spotifyn kanssa myös yleisin musiikin kuuntelemisen alusta.

KUVIO 4: 5.–6.-luokkalaisten käyttämät sosiaalisen median sovellukset (N=80).

Seuraavaksi yleisimpiä sovelluksia nuorten käytössä olivat Instagram ja Snapchat, jotka olivat yleisimmät omien kuvien ja videoiden jakamiseen käytettävät sovellukset. Instagram ja Youtube olivat myös selvästi yleisimmin valitut sovellukset, kun kysyttiin, minkä sovelluksen kautta parhaiten saisi tietää tärkeistä tapahtumista maailmalla. Kuviossa 5 on havainnollistettu tarkemmin sitä, kuinka monta kertaa sama vastaus toistui eri vastaajien antamissa vastauksissa, kun oppilailta kysyttiin, mitä sovelluksia he käyttävät eri käyttötarkoituksiin.

	Face- book	In- stagram	Snap- chat	Twit- ter	9gag	What- sapp	Mes- sen- ger	You- tube	Steam	Pin- ter- est	Spo- tify
Kuuntelen mu- siikkia											
Keskustelen ka- vereiden kanssa											
Jaan itse otta- miani kuvia ja vi- deoita											
Tarkistan mui- den ihmisten kuulumisia											
Katselen vide- oita											
Voin katsella muiden tekemää taidetta											
Saan tietää tär- keistä tapahtu- mista maailmalla											

Vastausmäärät

0	1—15	16—30	31—45	46—60	60<

KUVIO 5: Vastaajien antamat käyttötarkoitukset eri sosiaalisen median sovelluksille (N=80).

Koska tutkimuksessa on kiinnostuttu erityisesti lasten näkemyksistä sosiaalisen median kuvista taiteena, kysyttiin kyselyssä myös, mitkä sosiaalisen median palvelut he kokevat hyväksi välineiksi muiden tekemän taiteen katselemiseen. Tässä selvästi yleisimmiksi vastauksiksi nousivat Instagram, Snapchat ja Youtube, mutta lisäksi kaikki Pinterestia käyttävät ilmoittivat myös Pinterestin soveltuvan hyvin taiteen katselemiseen. Tutkimuskyselyssä listattujen sovellusten lisäksi monet ilmoittivat käyttävänsä aktiivisesti jotakin muuta sosiaalisen median sovellusta, joita olivat muun muassa Tiktok, Picsart, Discord ja Reddit.

5.-6.-luokkalaisten sosiaalisen median käyttötottumuksia tutkittaessa selvitettiin myös, kuinka paljon oppilaat itse julkaisevat omia kuviaan ja videoita. Tutkimukseen osallistuneista 97,5 % kertoi julkaisseensa omaa materiaalia jossakin sosiaalisessa mediassa.

Lisäksi 60 % kertoi julkaisevansa kuvia tai videoita viikoittain tai useammin. Tarkempi kuvaus tuloksista löytyy seuraavasta taulukosta.

TAULUKKO 1: Oman materiaalin julkaiseminen sosiaalisessa mediassa (N=80).

	Vastaajien määrä	Pro-sentti	Kumulatiivinen prosentti
Monta kertaa päivässä	11	13,8	13,8
Kerran päivässä	12	15,0	28,8
Muutaman kerran viikossa	22	27,5	56,2
Kerran viikossa	3	3,8	60,0
Muutaman kerran kuukaudessa	13	16,3	76,3
Kerran kuukaudessa	2	2,5	78,8
Harvemmin kuin kerran kuukaudessa	15	18,8	97,6
En koskaan	2	2,5	100,1
Yhteensä	80	100,1	

4.3 5.–6.-luokkalaisten sosiaalisessa mediassa julkaisema materiaali.

Kyselyvastausten ja haastattelujen perusteella se, minkälaista materiaalia 5.–6.-luokkalaisten julkaisevat, riippuu vahvasti siitä, mitä sovelluksia käytetään. Tutkimukseen osallistuneilla yleisimmin käytössä ollut Whatsapp-sovellus on useimmilla käytössä lähinnä keskustelualustana, mistä johtuen siellä julkaistussa materiaalissa kuvat ja videot toimivat usein tekstin tehosteena. Haastatteluissa tällaisina kuvina mainittiin valokuvat, emojiit, GIF-tiedostot ja meemit.

“No siis emojiä mä käytän, jos mä kirjotan jotain viestii Whatsappissa, ni sit siihen voi laittaa niit joukkoon. Tai sit välil vaan laitan pelkkii emojiä. Mut siis emmä käytä mitään giffejä tai meemei yleensä, vaiks mun kaverit kyl joskus käyttää. Valokuvii mä laitan välil Instagramiin.” -T21

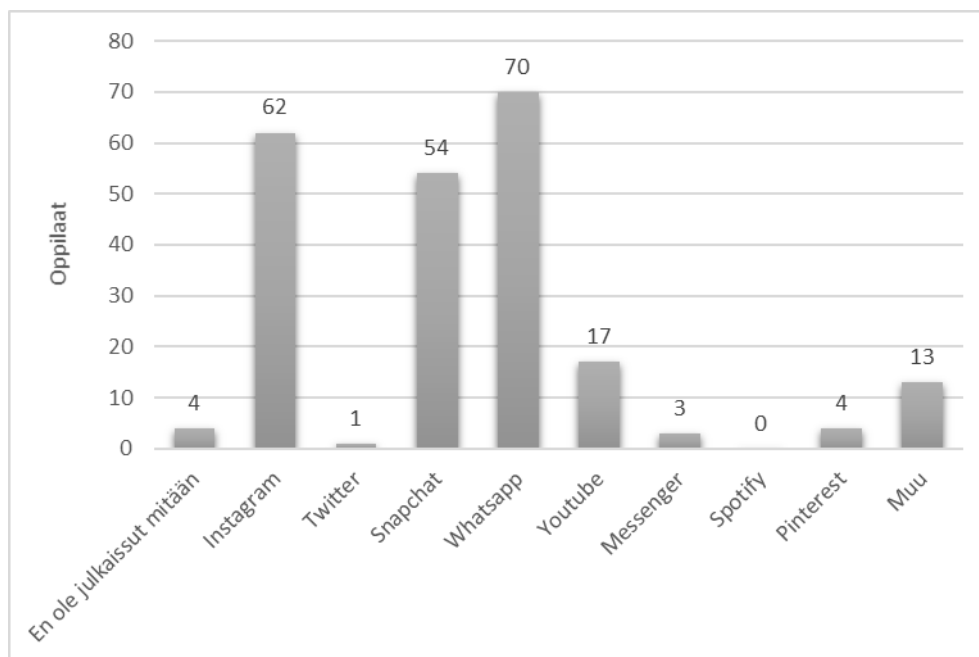
“Mä en oo niinku niin paljon julkaissut, mä vaan lähetän vaikka mun iskälle tai äidille jonkun kuvan, jonka ne haluaisi et mä lähetän niille. Sit kavereille joskus jotain meemei tai jotain emojiä.” -T70

“Me käytetään jonkin verran joskus tarroja tai emojiä mut ei me lähetetä kuvii ku enemmän vaan viestejä.” -T51

Muissa sovelluksissa kerrottiin julkaistavan enemmän valokuvia tai videomateriaalia. Eräs haastatelluista kertoi käyttävänsä Snapchattia kuvien ja videoiden lähettämiseen.

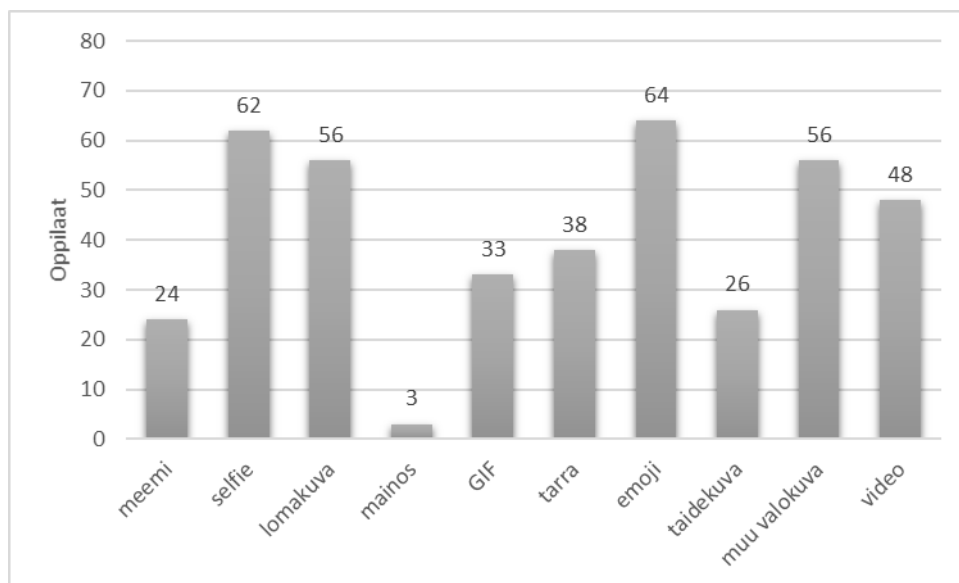
“No Snapissä aika paljon selfieitä tai sit vaan muita kuvia tai videoita.” -T32

Kuviossa 6 on kuvattu, missä sovelluksissa 5.–6.-luokkalaiset kertovat julkaiseensa itse tuottamaansa kuva- tai videomateriaalia. Vastaajat saivat valita useamman vastausvaihtoehdon.

KUVIO 6: Sovellukset, joissa julkaistaan omaa materiaalia (N=80).

Tutkimuskyselyssä kysyttiin, minkälaista kuvamateriaalia oppilaat itse ovat julkaisseet sosiaalisessa mediassa. Huomattavasti suurin osa vastaajista kertoi julkaisseensa selfieitä, emojiä, lomakuvia ja muita valokuvia ja 60 % kertoi julkaisseensa videoita. GIF-tiedostoja ja tarroja oli julkaistu hieman vähemmän ja meemejä ja taidekuvia kertoi julkaisseensa noin 30 % vastaajista. Mainoksia oli julkaissut vastaajista vain kolme. Kyselyssä saatuja vastauksia on kuvattu kuviossa 7.

KUVIO 7: 5.–6.-luokkalaisten julkaisema kuvamateriaali (N=80).

Itse julkaistuja kuvia ja videoita ei pidetä kovin taiteellisina. Vain vähän yli puolet vastaajista (N=48) kertoi joskus julkaisseensa jotain, jota pitää itse taiteena. Eniten taidetta kerrottiin julkaistavan Instagramissa, jonka kerrottiin myös olevan paikka, jossa voi katsella muiden tekemää taidetta.

4.4 5.–6.-luokkalaisten käsitykset taiteesta yleisesti

Tutkimuskyselyssä ja haastattelussa tutkittavia pyydettiin vapaasti kuvailemaan, mikä tekee heidän mielestään kuvasta tai videosta taidetta. Vastaukset tyypiteltiin neljään eri vastaustyyppiin sen mukaan, mikä vastaajan mielestä eniten vaikutti kuvan taiteellisuuteen. Vastaustyytit olivat “katsojan mielipide”, “tekijän taidokkuus”, “teoksesta välittyvät ajatukset ja tunteet” sekä “en osaa sanoa”.

Katsojan mielipide nousi esille vastauksissa eri tavoin. Taiteelle pidettiin tärkeänä, että se olisi mahdollisimman monen mielestä hienoa tai taiteellista, mutta huomioitiin myös, että taiteellisuus tarkoittaa eri ihmisille eri asioita. Tästä johtuen kuvan taiteellisuus riippui joidenkin vastaajien mielestä paljon katsojasta itsestään.

“Jos se saa paljon tykkäyksiä ja on vaan tosi hieno kaikkien mielestä.” -T67

“Kuvista tekee taidetta se, miten sitä katsoo ja ajattelee.” -T35

“Kaikilla on oma käsitys taiteesta, joten ei ole yhtä oikeaa vastausta.” -T15

Tekijän taidokkuus oli vastaustyypeistä yleisin ja sisällöllisesti laajin. Siihen sisällytettiin vahvasti ajatus siitä, että taide on itse tehtyä ja että sen eteen on nähty paljon vaivaa. Eräs haastatelluista kertoi kuvan taiteellisuuteen vaikuttavan ennen kaikkea siinä näkyvä panostus.

“Ehkä se, että jos siitä näkee, että siihen kuvaan on panostettu ja siitä näkee sen taiteellisen osuuden. Jos se on vaan kuva jostain kukkasesta, niin en mä ehkä ite luokittelisi sitä taiteeksi. Pitää olla panostusta ja pitää olla semmonen taiteellinen vivahde, että siitä näkee, et sitä on niinku värkätty. Mun mielestä sen näkee aina kuvasta, että onko se semmosta taiteellisen näköstä. Videotkin voi olla taidetta. Eilenkin mä katoin Youtubesta jotain, missä joku teki tulitikuista jotain mahtavii kuvioita ja kyllä jotkut voi semmoiseenkin käyttää ihan hirveesti aikaa. Ja sekin voi niinku olla taidetta.” -T21

Lisäksi taiteellisuuteen vaikuttivat teoksessa näkyvä tekninen tai taidollinen haastavuus ja osaaminen, sekä erityisesti digitaalisen taiteen osalta kuvan tai videon jälkikäsittely.

“Mielestäni taiteen tekee se, että on itse tehnyt vaikka nyt jossain sosiaalisessa mediassa jonkun hienon kuvan tai videon, mitä on tehty kunnolla ja on muokattu vähän niin, että se on kauniimpi” -T59

Kuvankäsittelyn osalta vastaukset jakautuivat vielä sen mukaan, oliko muokattu kuva vastaajan mielestä taiteellisempi kuin muokkaamaton. Toiset vastaajat pitivät tärkeämpänä itse tekemisen ja vaivannäön näkymistä ennen kuvan ottamista tehdyssä työssä, esimerkiksi valaistuksen, kuvakulman, kuvauspaikan ja -kohteen valinnassa, kun taas toiset pitivät tärkeämpänä kuvan ottamisen jälkeen tehtyä työtä kuten rajaamista, valoisuuden ja värien muokkausta, kuvatekstien tai tehosteiden lisäämistä tai videon leikkaamista.

“Kuvat on taidetta, kun niitä muokkaa ja valoa on paljon, niin ne on parasta taidetta” -T9

“Taidetta ei ole muokatut kuvat” -T39

“Taidekuvissa pitää olla hyvä valo ja sommittelu ja pitää nähdä vaivaa, eikä vaan ottaa nopeesti niitä kuvia.” -T73

Teoksen välittämät ajatukset ja tunteet nähtiin myös taiteelle tärkeinä asioina. Erilaisuutta ja yllättävyyttä pidettiin luovuutta osoittavina piirteinä, jotka nostivat kuvan taidearvoa. Sitä, mitä erilaisuudella tai yllättävyydellä tarkoitettiin, ei kuitenkaan kuvattu tarkemmin. Joidenkin vastaajien mielestä taiteelle oli tärkeää se, että siitä välittyy jokin sanoma tai tunne, mihin tekijä voi vaikuttaa esimerkiksi valitsemalla teokseensa jonkin kantaaottavan aiheen tai tunnetta kuvaavan värimaailman.

“Se on luova, mieleen jäävä ja omaperäinen. Taidetta on vaikea määritellä, mutta minulla ainakin se herättää tunteita.” -T30

“Taiteessa on jokin sanoma, minkä katsoja huomaa. Vaikka ilmastonmuutoksesta.” -T70

“Pitää olla tunnetta ja väriä. Väreillä voi näyttää vaikka surulliselta tai rakastuneelta. Hyvässä taiteessa on aina joku tunne.” -T77

Osa vastauksista luettiin kuuluvaksi vastaustyyppiin “en osaa sanoa”, mikäli vastaus oli jätetty tyhjäksi, tai siinä suoraan sanottiin, ettei vastaaja osaa vastata kysymykseen.

4.5 5.–6.-luokkalaisten suhtautuminen kuvien ja videoiden muokkaamiseen ennen niiden julkaisemista sosiaalisessa mediassa.

Tutkimusaineiston perusteella voidaan sanoa, että 5.–6.-luokkalaisten keskuudessa kuvien muokkaaminen ennen niiden julkaisemista sosiaalisessa mediassa on erittäin yleistä. Taulukossa 2 on kuvattu, kuinka usein tutkimukseen osallistuneet kertoivat muokkaavansa kuvia ennen niiden julkaisemista sosiaalisessa mediassa.

TAULUKKO 2: Oppilas muokkaa kuvaa ennen julkaisemista

	Vastaajien määrä	Pro-sentti	Kumulatiivinen prosentti
Aina	20	25,0	25,0
Usein	24	30,0	55,0
Harvoin	26	32,5	87,5
Ei koskaan	10	12,5	100,0
Yhteensä	80	100,0	

5.–6.-luokkalaisten suhtautumista muokattuihin kuviin selvitettiin myös haastattelujen kautta. Haastatteluissa saadut kuvanmuokkaukseen liittyvät vastaukset jaettiin teemoihin, joita olivat kuvan muokkaamisen tavoitteet ja kuvan muokkaamisen toteuttaminen. Teemojen alta löytyi vielä vastaustyyppisiä, jotka kuvan muokkaamisen tavoitteiden kohdalla olivat ”huumori”, ”taidearvo” ja ”huijaaminen” ja kuvan muokkaamisen toteuttamisen kohdalla ”muokkaamisen määrä” ja ”muokkaamisen kohde”.

Haastatteluvastauksia analysoitaessa huomattiin, että oppilailla on kuvien muokkaamiselle erilaisia syitä riippuen siitä, mitä muokatulla kuvalla halutaan saavuttaa. Eräs haastateltava kertoi muokkaavansa kuvia pääosin siksi, että halusi tehdä kuvistaan hauskem-
pia.

“Mä haluan tehdä niistä vaikka hauskemman, jos mä laitan vaikka jonkun hassun ilmeen mun naamalle.” -T70

Toinen haastatteluvastauksista löytynyt tavoite kuvan muokkaamiselle oli kuvan taidearvon lisääminen. Useampi haastateltava kertoi haluavansa kuvaa muokkaamalla tehdä kuvistaan siistimpiä, hienompia tai taiteellisempia.

“Niistä tulee joskus vähän hienompia, jos vaikka kirkastaa värejä tai käyttää jotain filletteriä.” -T72

“Niistä tulee niinku siistimpiä, jos niitä vähän laittaa ja muokkaa, vaikka jollain väریفiltterillä, tai jos ehkä rajaa sitä jotenki.” -T21

“No varmaan sen takia, et se on ehkä sit enemmän semmonen taiteellinen, et muutki vois sit ehkä tykätä siitä enemmän.” -T55

Kolmas löydetty vastaustyyppi, “huijaaminen”, oli vastauksissa kaikkein eniten edustettuna. Huijaaminen näkyi vastauksissa, kun vastaajat kertoivat, miksi he itse eivät halua muokata kuvia tai miksi ajattelevat muiden muokkaavan kuvia. Kuvilla huijaamista rinnastettiin voimakkaasti mainoskuviin ja valehtelemiseen. Eräs vastaaja kertoi pitävänsä muokatuista kuvista vain, jos julkaisija kertoo kuvan olevan muokattu.

“Jotkut tekee ihan oikeesti niin, et ne sanoo, et tätä on muokattu ja se on taidetta, ni sit ehkä, mut sit se on enemmän kyl semmost valehteluu, kun kaikki ei kyl sano sitä. Kun kyl niistä yleensä sit huomaa kuitenkin, jos on käytetty vaiks jotain filletterii, ni ei se kyl tee siit automaattisesti taiteellisempaa, jos ei se sano siit mitään, et se on muokattu kuva. Mut kyllä sit jos sä oikeesti näät siihen vaivaa, ja vaiks et oo saanu siit ihan tarkkaa siin kuvan ottamishetkellä, ni kyllä se voi tehdä siit kuvasta vähän paremman jos sitä muokkaa, mut se ei oo niinku pahasti tehty, jos sä mainitset siitä.” -T21

Toiset taas ottivat esimerkkejä muokatuilla kuvilla huijaamisesta esimerkiksi nettikauppojen tai kirpputorien kuvista ja toisten tekemistä kuvapäivityksistä.

“No mainoksis ainakin ne jutut, mitä mainostetaan, ei välttämät näytä ihan silt ku milt ne oikeesti näyttää. Ne niinku yrittää tehdä niist paremman näkösiä, et joku vois vaiks ostaa sen tai jotain. Se on aika hyvä niinku tiedostaa, ettei välttämättä kannata uskoo ihan kaikkee. Mut niinku vaiks instagramis jos on jotain kuvii, ni ei se sit oo niin tärkeetä välttämät vaiks ei huomaiskaan.” -T32

“No jos esim. joku huijari on vaikka menny jonnekin kivaan paikkaan, mut se ei oookkaan oikeesti menny, ni se on ihan hyödyllistä tunnistaa, että se on muokattu se kuva.” -T8

Siihen, miten oppilaat suhtautuvat muokattuihin kuviin, vaikutti haastattelujen perusteella myös se, paljonko kuvaa on muokattu, ja mitä kuvassa on muokattu. Jotkut oppilaat mainitsivat, että kuvan liiallinen muokkaaminen tekee kuvasta epäluonnollisen tai vähemmän taiteellisen. Pienimuotoista kuvan korjaamista tai muokkaamista kuitenkin pidettiin yleensä kuvan taidearvoa parantavana.

“Mä oon joskus muokannu valaistusta ja joskus vaihdan niitä mustavalkoseks. Mut en mä silleen, kun jotkut tekee niist kuvist ihan epäluonnollisen näkösiä, et emmä niit värejä esim. ala sen enempä vaihtamaan. Mut jotai tarkennusta vaikka joo.” -T21

“Kyl taiteellisia kuvia voi muokata ja niist voi tulla ehkä parempia, mut vaan vähän kannattaa muokata, tai siis et jos muokkaa liikaa, ni sit niist tulee niinku meemejä, eikä ne oo sit enää mun mielest taiteellisii.” -T32

“Jos muokkaa sopivasti, ni se voi olla hienompi, ku se alkuperänen, mut sit jos muokkaa liikaa, ni se menee niinku yli.” -T72

Jotkut oppilaat korostivat vastauksissaan muokkauksen kohteen tärkeyttä. Mainittiin esimerkiksi, että värien, valaistuksen, taustan tai kuvan rajauksen muokkaaminen on hyväksyttävää ja saattaa tehdä kuvasta hienomman, mutta kuvattavan kohteen muokkaaminen kuvassa nähtiin usein huonona asiana. Erityisesti omaan kehoon kohdistuvaa muokkaamista pidettiin negatiivisena, mutta myös muunlainen kuvan kohteen muokkaaminen saatiin nähdä katsojan huijaamisena.

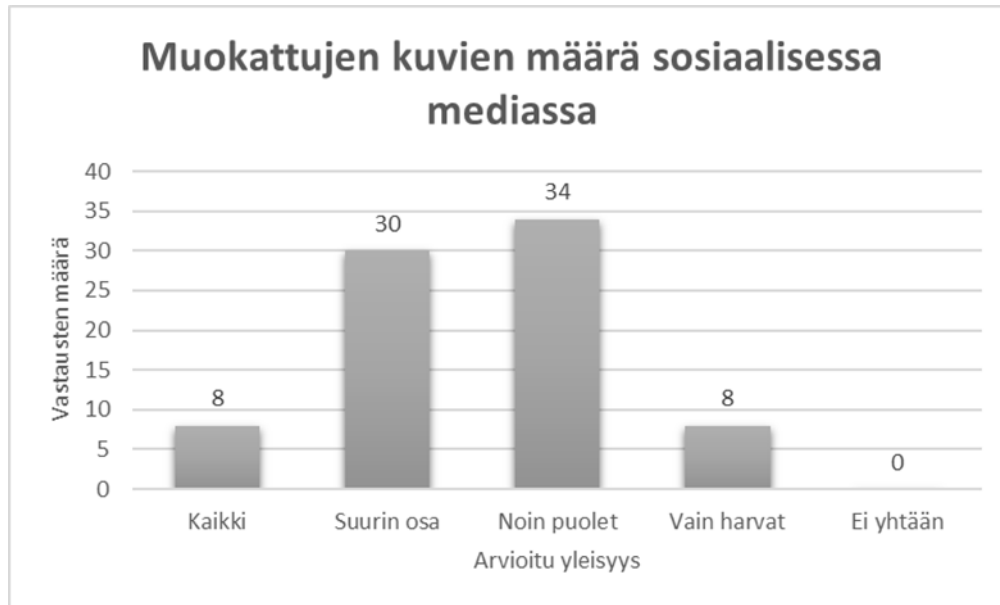
“Oon mä joskus taustaa muokannut tai muuttanu värejä, mut en mä niinku itseäni koskaan muokkaa. Tai et ku mä laitan vaiks instagramiin kuvia, ni mä vaan ha luun, et ne näyttää hyvältä, ja et ne on silleen tarkkoja, mut en mä niinku isonna esim. mitään itsestäni tai muuta.” -T32

“Mä tykkään esimerkiks, jos luontokuvia muokataan, ni jotenki sitä valaistusta tai rajausta muokataan, ni se on ihan ok. Mut jos itsestään ottaa kuvan ja alkaa muokkaamaan sitä kauheesti, ni ei se sit oo mun mielestä enää hienoo.” -T72

“Joku vaikka voi ottaa kuvan omista vaatteistaan ja vaikka vaihtaa niiden värejä, ni on ihan hyvä tietää, ettei oo aina kaikki sitä miltä näyttää.” -T51

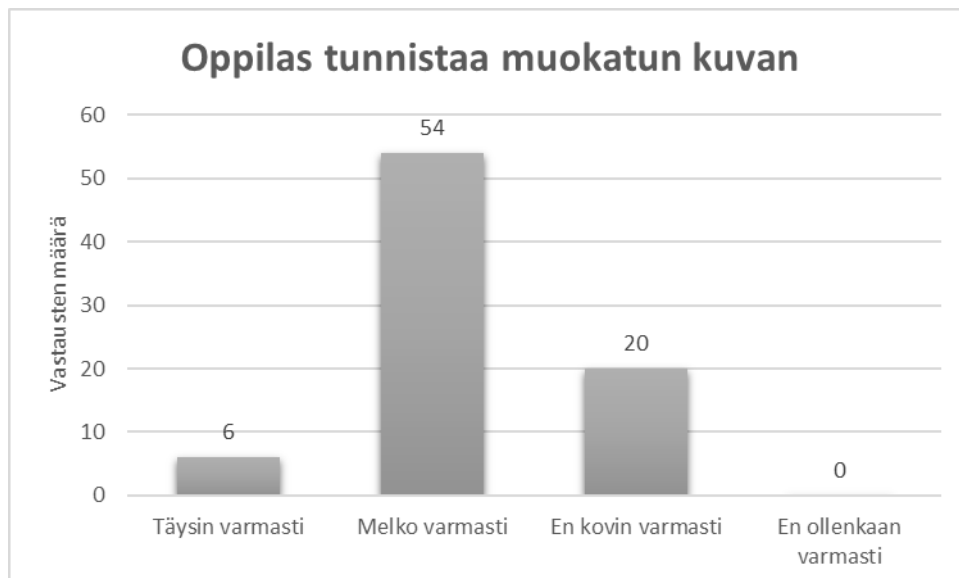
4.6 5.–6.-luokkalaisten käsitys omasta kriittisestä kuvanlukutaidostaan.

Tutkimuskyselyssä oppilailta kysyttiin, kuinka suuri osa sosiaalisen median kuvista heidän mielestään on jollakin tavoin muokattuja. Suurin osa oppilaista antoi vastaukseksi joko “suurin osa” tai “noin puolet”, mikä viittaa siihen, että oppilaat ainakin tiedostavat suuren osan sosiaalisessa mediassa näkyvästä kuva- ja videomateriaalista olevan muokattua. Kahdeksan vastanneista oli lisäksi sitä mieltä, että kaikki sosiaalisen median kuvat ovat muokattuja ja kahdeksan muuta pitivät kuvan muokkausta melko harvinaisena ilmiönä.

KUVIO 7: 5.–6.-luokkalaisten arvio muokattujen kuvien yleisyydestä sosiaalisessa mediassa (N=80).

Kun oppilailta kysyttiin, kuinka varmasti he omasta mielestään osaavat sanoa, onko kuvaa muokattu vai ei, 75 % vastaajista arvioi osaavansa tunnistaa muokatun kuvan “melko varmasti” tai “täysin varmasti”. Loput vastaajista valitsivat vaihtoehdon “en kovin varmasti”. Yleisesti oppilaiden näkemys oli vastausten perusteella siis melko positiivinen.

KUVIO 8: 5.–6.-luokkalaisten arvio omasta kyvystä tunnistaa muokattu kuva (N=80).

Positiivisesta näkemyksestä huolimatta, kun oppilaita pyydettiin tarkastelemaan kymmentä kuvaa ja määrittämään oliko heidän mielestään kuvia muokattu vai ei, sai vain

kaksi vastaajaa kahdeksastakymmenestä täysin oikean tuloksen. Virheellisiä arvioita oli vastauksissa keskimäärin kaksi, mutta enimmillään jopa neljä. Keskimäärin enemmän virhearvioita tehneet arvioivat oman kykynsä tunnistaa muokattu kuva huonommaksi kuin vähemmän virheitä tehneet. Kuitenkaan yksikään täysin varmaksi omat taitonsa arvioineista ei saanut täydellistä tulosta.

Eniten virhearviointeja tapahtui kuvassa 8 (valokuva herneistä, joiden vieressä on myöhemmin kuvaan lisätty kyltti “1kpl/hlö”), jossa oikeita vastauksia oli 48. Toinen hankaluuksia tuottanut kuva oli kuva 7 (studiossa kuvattu mainosvalokuva, jossa selkeästi ainakin värejä on muokattu ja kuvaa rajattu), jossa oikeita vastauksia oli 50. Kuvissa 4 (selfie, jossa on silmiä suurentava filteri) ja 10 (värifilttereillä muokattu maisemakuva) virheitä ei tapahtunut ollenkaan. Lisäksi jokseenkin hankaliksi kuviksi osoittautuivat kuvat 1 (studiossa kuvattu mainoskuva, jossa tunnettu TV-näyttelijä poseeraa kameralle) ja 2 (väri- ja valofilttereillä muokattu luontokuva), jotka mainittiin myös haastattelujen yhteydessä.

“No oli niist jostain vähän vaikee nähdä, et esim. se kukkakuva oli semmonen, ku se tausta oli niin tumma, mut sit oli niin kirkkaat värit siin kukassa et varmaan sitä oli ehkä korostettu jotenkin.” -T72

“No joo välillä esim. siin kuvas, mis oli kukkia, ni se näytti kyl vähän just siltä, et siin olis ehkä muokattu sitä valaistusta tai jotain ja mä itseasiassa vaihdoin sen mun vastauksen, ku mä katoin sitä tarkemmin. Kun ekaks mä mietin, et voisko se olla jotenki saatu se valo silleen ilman muokkaamista, mut sit mä kyl tajusin et ei. Mut joo sit jos oli suurennettu kauheesti jotain silmiä tai ihan epäluonnolliset värit ni kyl niistä heti näki.” -T21

*“Jotkut oli aika vaikeita, esim. se tyttö (kuva 1), mut ne muut oli aika helppoja”
-T8*

Haastattelussa kysyttiin oppilailta myös, pitävätkö he muokatun kuvan tunnistamista hyödyllisenä taitona. Kaikki haastatellut pitivät taitoa hyödyllisenä. Yleisin perustelu taidon hyödyllisyydelle oli huijatuksi tulemisen ehkäiseminen, mutta eräs oppilas kertoi hyödyksi myös fantasian ja todellisuuden erottamisen tärkeyden.

“No lehdissä on esim. paljon kuvia ja joku voi laittaa sinne jonkun, jonka se on vaan itse muokannut. Tai sitten leffoissa, vaikka ne kaikki supervoimat, ne on kaikki muokattu sinne, niin on hyvä tietää, että mitkä asiat on oikeita ja mitkä ei. Että sitten pikkulapsetkin oppisivat, että ne jutut on muokattu, eikä oo oikeita.”

-T55

5 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, minkälaisia käsityksiä alakouluikäisillä on sosiaalisen median kuvista taiteena. Osana tätä selvitettiin oppilaiden sosiaalisen median käyttötottumuksia pääpiirteittäin, kerättiin tietoa oppilaiden taidekäsityksistä ja siitä, miten sosiaalisen median kuvat yhdistetään taiteeseen, sekä selvitettiin, miten kuvan muokkaaminen vaikuttaa lasten mielestä kuvan taiteellisuuteen. Oletuksena oli, että koulun tarjoama kuvataideopetus ja mediakasvatus vaikuttavat jossain määrin oppilaiden näkemyksiin sosiaalisen median kuvien taiteellisuudesta. Monille lapsille peruskoulun tarjoama kuvataideopetus on lapsen ainut kytkös formaaliin taideopetukseen, mikä nostaa opettajan ja koulun välittämän taidekäsityksen merkitystä lapsen oman taidekäsityksen kehityksessä (Räsänen 2008. 60-63).

Yksi tutkimuksen päätuloksista oli, etteivät 5.–6.-luokkalaisten sosiaalisen median käyttötottumukset eroa kovin suuresti muiden nuorten sosiaalisen median käytöstä. Ebrand Group Oy:n (2019) tekemässä SoMe ja nuoret -tutkimuksessa tutkittiin 13–29-vuotiaiden eli yläkoulu- ja lukioikäisten sekä nuorten aikuisten somekäyttäytymistä, mutta samoja tuloksia on nähtävissä myös alakouluikäisten keskuudessa. On hyvin yleistä, että sosiaalisen median parissa vietetään aikaa päivittäin jopa useita tunteja. Sovellukset, joita käytetään, vaihtelevat käyttötarkoituksen mukaan, ja niiden parissa vietetty aika vaihtelee eri viikompäivinä. Selvästi suurin osa tutkittavista 5.–6.-luokkalaisista ilmoitti julkaisseensa omia kuvia sosiaalisessa mediassa. Erilaiset sosiaalisen median kuvat ovat jokapäiväinen osa oppilasta ympäröivää omaa kuvakulttuuria ja ympäröiviä kuvakulttuureita, jotka muodostuvat kuvista, joita oppilas etsii, näkee, julkaisee, tuottaa, kommentoi tai muuten huomioi eri tilanteissa ja ympäristöissä.

Media- ja kuvataideopetuksessa voitaisi vielä paremmin huomioida sosiaalisen median kuvien ja muiden mediakuvien merkitys lasten ja nuorten jokapäiväisessä elämässä. Samalla voitaisi tuoda esiin erilaisia näkökulmia valokuvaamisen ja kuvankäsittelyn, sekä yleisesti sosiaalisessa mediassa viestimisen tuomiin mahdollisuuksiin ja hyödyntämiseen muussakin kuin pelkästään viihteellisessä tarkoituksessa. Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan sanoa, ettei sosiaalisen median kuvia ole ainakaan tutkittavassa joukossa

totuttu tarkastelemaan taiteen näkökulmasta, mikä ilmeni muun muassa ristiriitaisina tuloksina kuvan taiteellisuutta arvottavan tehtävän ja oppilaiden vapaasti kuvaileman taiteen määritelmän välillä. Tulos antaa viitteitä siitä, että oppilaan intuitiivisesti tekemää taiteellisuusarviota ei osata kovin hyvin yhdistää koulun välittämiä taidearvoja heijastelevaan kirjalliseen kuvaukseen siitä, mikä tekee kuvasta taiteellisen. Suuressa osassa kirjallisia vapaamuotoisia kuvauksia toistuvat Arthur Eflandin (1976) kuvaamat koulutaitteelle tyypilliset arvot siitä huolimatta, että Efland kirjoitti oman kuvauksensa jo 70-luvulla. Tämä antaa ymmärtää, että muista kuva- ja taidekulttuureista melko irrallaan oleva ”koulutaide” on edelleen suuressa roolissa osana alakoulun kuvataideopetusta.

Kuvien muokkaamisella havaittiin tulosten perusteella olevan oppilaille erilaisia merkityksiä ja tavoitteita. Sillä nähtiin olevan sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia kuvan taidearvoon riippuen siitä, miten muokkaus toteutetaan. Toisaalta tuotiin esiin myös huumoriarvon lisääminen, jonka osa oppilaista saattoi kuvan taiteellisuusarviotehtävässä liittää myös osaksi taidearvoa. Yleisin yhteinen näkemys muokattuihin kuviin liittyen oli kuitenkin niiden mahdollinen käyttö huijaamistarkoituksiin. Kuvien avulla valehtelemisen liitettiin monessa vastauksessa osaksi motivaatiota kuvan muokkaamiselle. Tällainen ajattelu ja saman suuntaisten kommenttien saaminen useilta eri oppilailta myös eri luokista ja eri kouluista antaa ymmärtää, että muokattuihin kuviin liittyvää keskustelua on käyty kotona tai koulussa, mutta se on keskittynyt enemmän median levittämiin varoittaviin esimerkkeihin ja haittoihin, ei niinkään taidon kehittämiseen tai hyödyntämiseen kiusaamisen tai valehtelun ulkopuolella. Haastattelujen perusteella voidaan päätellä, että suurin osa 5.–6.-luokkalaisten tämänhetkistä kuvankäsittelytaidoista on itseopittuja. Osa haastatelluista mainitsi, että haluaisi kuvankäsittelyä enemmän osaksi kuvataideopetusta. Osan mielestä taas kuvankäsittelyn lisäämistä ei pidetty tarpeellisena, sillä taitoa harjoitettiin jo muutenkin vapaa-ajalla.

5.1 Johtopäätökset

Tutkimuksessa selvitettiin, minkälaisia sosiaalisen median kuvia 5.–6.-luokkalaisten pitäivät taiteena ja missä sovelluksissa taidetta julkaistaan. Vastausten perusteella eniten taidetta sisältävät sovellukset Instagram ja Youtube eivät tulleet yllätyksenä, sillä ne perustuvat lähinnä kuvien ja videoiden jakamiseen laajalle yleisölle. Taidetta kuitenkin kerrot-

tiin itse jaettavan enemmän Instagramin ja WhatsAppin välityksellä, mikä johtuu luultavasti siitä, että Youtube on tarkoitettu videomateriaalin jakamiseen. Vain hieman yli puolet vastaajista kertoi julkaisseensa videoita, ja niistä vain murto-osaa on luultavasti pidetty taiteellisena materiaalina. Yli puolet vastaajista kertoi myös, ettei ole koskaan julkaissut mitään, mitä olisi itse pitänyt taiteena. Lähes kaikki kuitenkin kertoivat joskus julkaisseensa omaa materiaalia sosiaalisessa mediassa. Tästä voidaan päätellä, että valtaosaa itsejulkkaistavasta materiaalista ei pidetä taiteellisena.

Yleisimpiä 5.–6.-luokkalaisten julkaisemia kuvamuotoja olivat selfiet ja emojiit ja sen jälkeen muut valokuvat. Tutkimukseen osallistuneet arvioivat kuitenkin selfiet vähiten taiteellisiksi kuviksi kaikista heille esitetyistä sosiaalisen median kuvista, eikä muita valokuvia tai emojiitakaan pidetty erityisen taiteellisina. Hyvin suurta osaa kuvista, joita lapset julkaisevat muiden ihmisten nähtäväksi, ei siis pidetä taiteena tai taiteellisena. Jos pohditaan, kuinka suurta osaa muusta lapsen itse omaehtoisesti tuottamasta kuvamateriaalista esim. piirroksista, käsitöistä tai vaikka sarjakuvista pidettäisi taiteellisena, jos se julkaistaisi nähtäväksi yleisölle, voidaan vetää varovainen johtopäätös, ettei tyypillisesti sosiaalisessa mediassa julkaistavia kuvia, kuten selfieitä, emojiita tai tilannevalokuvia ole totuttu katsomaan taiteen näkökulmasta, vaan enemmän niiden käyttöfunktion kautta osana viestimistä muiden ihmisten kanssa. Yhtenä syynä tähän saattaa olla, ettei sosiaaliselle medialle tyypillisiä uudempia kuvaformaatteja huomioida koulun tai kodin kautta saatavassa taideopetuksessa. Valokuvataidetta käsitellään luultavasti alakouluopetuksessa jossain määrin, mutta sitä ei välttämättä yhdistetä sosiaaliseen mediaan tai muihin mediakuviin, vaan aihetta käsitellään irrallaan mediasta. Kouluopetuksessa saatetaan esimerkiksi tutustua valokuvataiteilijoihin ja käydä katsomassa valokuvanäyttelyä. Saateetaan myös harjoitella valokuvaamista ja siinä huomioitavia asioita, kuten valaistusta, kohteen valintaa ja sommittelua tai kuvan rajaamista. Voidaan kuitenkin pohtia, mitä lapset kuvaavat vapaa-ajallaan, ja mitä he kuvaavat koulussa. Eroaako kouluvalokuvaus jotenkin oppilaan muusta kuvaamisesta niin, ettei taidenäkökulmaa osata enää yhdistää valokuvaamiseen koulun ulkopuolella?

Tutkimuskyselyn kuvien taiteellisuutta määrittävän kuvatehtävän kautta saatujen tulosten perusteella vastaajat jaettiin kahteen ryhmään vastausten välittämän taidenäkömyksen perusteella. Vastausryhmät nimettiin perinteiseksi ja laajaksi taidenäkömykseksi sen mu-

kaan, sisälsivätkö taiteena nähdyt kuvat sosiaaliselle medialle tyypillisiä uudenlaisia kuvatyyppejä, kuten emojiä, selfieitä tai meemejä. Vastauksissa oli selvästi havaittavissa sisäisiä ristiriitoja, joihin ei suoraan löydy vastausta tutkimusaineistosta. Esimerkkinä käytetty tapaus, jossa Mona Lisa -maalaukseen pohjautuvaa humoristista meemiä ei pidetty läheskään yhtä taiteellisenä kuin yksinkertaisempaa mutta yhtä lailla humoristista meemiä, jossa hauskan tekstin taustalla on pohdiskeleva dinosaurus, saattaa johtua esimerkiksi koulun välittämistä kuvan taiteellisuuteen vaikuttavista arvoista. Matkiminen ja toisen työn suora kopiointi nähdään koulun kuvataidetunneilla usein hyvin negatiivisessa valossa ja saavat opettajalta myös sen mukaista palautetta. Meemin Mona Lisa oli selvästi lainattu toiselta taiteilijalta, kun taas toisen meemin dinosauruskuva on yleisesti käytössä taustakuvana tekstipohjaisissa meemeissä, joissa katsojalle tärkeämpää on usein tekstin sisältö kuin itse kuva. Kun oppilaita pyydettiin vapaasti kuvailemaan, mikä tekee kuvasta taiteellisen, nousi vahvana esiin ajatus siitä, että taide on itse tehtyä. Taiteilija on siis itse tehnyt kuvan ja nähnyt sen eteen vaivaa. Mona Lisa -maalaus oli niin selkeästi kopioitu toiselta taiteilijalta, ettei katsoja välttämättä kiinnittänyt huomiota siihen, miten paljon taitoa ja aikaa kuvan muokkaaminen oli vaatinut. Kuvan koettu huumoriarvo saattaa myös vaikuttaa oppilaiden vastauksiin. Varmaa selitystä vastausten jakautumiselle ei kuitenkaan voida tämän aineiston perusteella päätellä.

Selfien huonoa taidearvoa vastaajien silmissä saattavat selittää omaan kehoon kohdistuvaan kuvanmuokkaukseen liittyvät negatiiviset miellejohdot. Osa haastatelluista kertoi muokkaavansa kuvia tehdäkseen niistä hienompia ja taiteellisempia. Samaan aikaan kuitenkin kuvan kohteen muokkaaminen nähtiin taidearvoa laskevana asiana, ja yhdistettiin valehtelemiseen. Omaan kehoon kohdistuvaa kuvanmuokkausta pidetään myös haitallisena lasten ja nuorten terveydelle sekä mielen ja persoonan kehitykselle (McLean ym. 2015). Omakuvien esittäminen taiteena saatetaan nähdä myös narsistisena käytöksenä, mikä osaltaan saattaa vaikuttaa vastaajien mielipiteisiin selfieiden taiteellisuudesta (Dumas ym. 2017).

Kuvataideopetuksessa selfien tai omakuvan taidenäkökulmaa voidaan käsitellä monella eri tavalla. Kuva kertoo katsojalle aina jotakin kuvan kohteesta. Kuten kaikki muutkin kuvat, myös selfiet voivat välittää katsojalleen erilaisia viestejä, joita eri ihmiset tulkitsevat eri tavoin. Selfiet ovat osa lasten ja nuorten arkea ja niiden kriittisen tarkastelun harjoittaminen koulussa voisi auttaa oppilaita huomioimaan tarkemmin, minkälaisia kuvia

he julkaisevat itsestään sosiaalisessa mediassa. Selfie on myös osa valokuvataiteen maailmaa ja monet taiteilijat ovat ottaneet ne osaksi omaa taidetuotantoaan. Selfietaide voisi olla lapsia kiinnostava lähestymistapa digitaiteen ja valokuvataiteen käsittelemiseen kouluopetuksessa. Ylipäätään digitaiteen merkitys osana nykytaidetta ja tämänhetkistä tietoteknologian aikakautta voisi olla alakouluopetuksessakin suuremmassa osassa.

Tämän tutkimuksen tulokset vastasivat paljolti Ebrand Group Oy:n SoMe- ja nuoret -tutkimuksen tuloksia lasten käyttämien sosiaalisen median sovellusten suhteen. Joitakin huomattavia eroja kuitenkin löytyi, mikä saattaa osittain johtua siitä, että SoMe ja nuoret -tutkimuksessa tutkittiin 13–29-vuotiaita ja tässä tutkimuksessa taas noin 11–12-vuotiaita. Yksi suurimmista eroista tämän tutkimuksen tuloksissa Ebrandin tutkimustuloksiin verrattuna oli Facebookin käytön puuttuminen kokonaan. SoMe- ja nuoret -tutkimuksissa on jo vuosien ajan näkynyt selvä trendi Facebookin vähenevästä suosiosta nuorten keskuudessa, mutta se oli vuoden 2019 tutkimuksessa silti edelleen kuuden käytetyimmän sovelluksen joukossa. Tutkimuksessa kuitenkin selvästi huomioitiin käyttäjämäärien romahtavan nopeasti alle 19-vuotiaiden keskuudessa käyttäjien iän mukaan. Silti on huomattavaa, että 11–12-vuotiaiden keskuudessa Facebookin käyttö on tämän tutkimuksen aikana kerätyn aineiston perusteella loppunut kokonaan. (Suomessa asuvien 13-29-vuotiaiden nuorten sosiaalisen median palveluiden käyttäminen ja läsnäolo 2019.)

Yllättävää oli myös Facebookin Messenger -sovelluksen vähäinen käyttö. SoMe ja nuoret -tutkimuksen mukaan yleisin aktiivinen sosiaalisen median käyttötapa on pienissä ryhmissä keskusteleminen reaaliaikaisesti, mikä osoittautui todeksi myös tässä tutkimuksessa. Messenger-sovellus on tähän käyttötarkoitukseen hyvin sopiva sosiaalisen median alusta, mutta se ei jostain syystä ole 5.–6.-luokkalaisten käytössä kovin laajasti. Luultavimmin tähän on selityksenä Facebookin käytön vähäisyys, sillä Messenger vaatii toimiakseen Facebook-käyttäjätilin. Yhtenä syynä on varmasti myös hyvin samankaltaisen WhatsApp-sovelluksen käytön yleisyys. On kuitenkin huomattavaa, että nuorilla on yleisesti käytössä useita sosiaalisen median sovelluksia. SoMe ja nuoret -tutkimuksen mukaan nuorilla on aktiivisessa käytössä keskimäärin yhdeksän eri sosiaalisen median sovellusta, mikä antaisi olettaa, ettei SoMe ja nuoret -tutkimuksessa melko yleiseksi todetun Messengerin ja WhatsAppin yhtäaikainen käyttö pitäisi olla kovin harvinaista. 5.–6.-luokkalaisten ilmoittama käytössä olevien sosiaalisen median sovellusten määrä oli kui-

tenkin keskimäärin huomattavasti pienempi, mikä saattaa myös vaikuttaa osaltaan Messenger-sovelluksen käytön vähäisyyteen. (Suomessa asuvien 13-29-vuotiaiden nuorten sosiaalisen median palveluiden käyttäminen ja läsnäolo 2019.)

Tutkimukseen osallistuneiden lasten taidenäkemyksistä välittyi paljon samoja arvoja, kuin Arthur Efland (1976) kuvasi olevan ominaisia perinteiselle koulutaiteelle. Perinteinen taidenäkemyks käsittää tässä tutkimuksessa kaikki muut kuvatyypit, paitsi uusimmat sosiaalisen median mukanaan tuomat kuvat kuten emoji, selfiet ja meemit. Tutkimuksessa nimetty ”perinteinen taidenäkemyks” ei siis viittaa tarkasti mihinkään aiemmin määriteltyyn taidenäkemykseen, vaan on luotu juuri tämän tutkimuksen tulosten analysointia varten. Kuvatehtävästä saatujen vastausten perusteella tehty jaottelu ei kuitenkaan näy samalla tavoin seuraavan tehtävän vastauksissa, joissa oppilaat kuvailivat vapaasti, mikä heidän mielestään tekee kuvasta taidetta. Juuri näistä kirjallisista kuvauksista löytyi useita vastauksia, joista välittyi arvoja kuten tekninen osaaminen, estetiikka, omaperäisyys, tunnelma, itse tekeminen, työnteon huolellisuus tai työn eteen nähty vaiva, joita koululuokassa voitaisi pitää teokselle positiivisina piirteinä. Nämä kuvaukset saattoivat olla hyvin selkeästi ristiriidassa aiemman tehtävän vastausten kanssa. Osa taas jää tutkijan tulkinnan varaan, eikä tarkkaa yhteneväisyyttä tai eroa ole yksiselitteisesti kaikista vastauksista helppo löytää.

Kuvien muokkaaminen ennen niiden julkaisemista sosiaalisessa mediassa oli tutkittavien lasten keskuudessa erittäin yleistä. Kyselyyn vastanneista vain pieni osa kertoi, ettei ole koskaan muokannut julkaisemiaan kuvia, kun taas huomattavasti useampi kertoi muokkaavansa kuvia aina ennen niiden julkaisemista sosiaalisessa mediassa. Muut vastaajat kertoivat muokkaavansa kuvia joko usein tai harvoin. Tulos oli kuvanmuokkauksen yleisyyden kohdalla tutkimusolettamuksen mukainen. Vastaajien suhtautuminen muokattuihin kuviin poikkesi kuitenkin jonkin verran oletetusta.

Muokatun kuvan tunnistamista pidettiin poikkeuksetta hyödyllisenä taitona. Osana tutkimuskyselyä olleessa kuvatehtävässä, jossa piti tarkastella kymmentä kuvaa ja arvioida, mitä niistä on muokattu, oli käytetty hyvin selkeitä esimerkkejä muokatuista ja muokkaamattomista kuvista. Vaikka oppilaat arvioivat kykynsä tunnistaa muokattu kuva melko positiivisesti, tapahtui kuvatehtävässä silti useampia virhearvioita lähes kaikilla vastaa-

jilla. Vaikka kuvien muokkaaminen on melko yleistä lasten ja nuorten keskuudessa, voidaan tuloksista silti huomata, että kriittisessä kuvan tarkastelussa olisi monilla vielä harjoittelemisen varaa. Tämä saattaa johtua osittain siitä, että vaikka lapset vapaa-ajallaan itse muokkaavat kuvia, ei koulussa välttämättä ole kuvanmuokkausta juuri käsitelty, eikä mediakuvia ole totuttu tarkastelemaan kriittisestä näkökulmasta. On myös mielenkiintoista pohtia, kuinka paljon muokattuja kuvia lapset näkevät päivittäin tiedostamatta tai kyseenalaistamatta lainkaan kuvien todenmukaisuutta. Tutkimuksessa ollut kuvantarkastelutehtävä oli ohjeistettu niin, että oppilaita pyydettiin kiinnittämään erityistä huomiota muokattujen kuvien erottamiseen muokkaamattomista. Siitä huolimatta, että oppilaiden huomio oli ohjattu nimenomaan muokattujen kuvien tunnistamiseen, tapahtui virhearvioita lähes kaikilla tutkimukseen osallistuneilla.

Osassa kuvista oli selkeästi muokattu kuvan sisältöä niin, ettei se enää mitenkään olisi loogisesti voinut vastata todellisuutta. Esimerkiksi kuvat, joissa tunnettu jalkapalloilija ripustaa pelipaitaansa pyykkinarulle kesken jalkapallopelejä tai kuva, jossa koulun ruokalassa on herneiden vieressä kyltti "vain 1 kpl/hlö", ovat niin absurdeja, että katsojalla pitäisi herätä epäily kuvan todenmukaisuudesta. Silti hernekuva oli yksi eniten virheitä tuottaneista kuvista. Lisäksi kuvien joukossa oli mainoskuvia, joiden yleensä voidaan olettaa olevan jollakin tavoin muokattuja jo pelkästään kuvan mainostarkoituksen pohjalta, vaikka muokkaamisen huomaaminen olisi hankalaa. Mainokset on yleensä tuotettu tiettyä tarkoitusta varten, ne on tilattu maksua vastaan, niiden halutaan näyttävän hyvältä ja niillä yritetään jotenkin vaikuttaa katsojaan, mikä usein tarkoittaa, että kuvaa on jollakin tavoin käsitelty. Mainoskuvat olivat kuitenkin myös eniten virheitä keränneiden kuvien joukossa. Tähän syynä saattaa olla se, etteivät oppilaat olleet tottuneet pohtimaan sitä, mihin tarkoitukseen kuva on tuotettu. Kuvissa ei ollut mainostekstejä, mikä saattoi myös hankaloittaa kuvan tunnistamista mainokseksi. Yllättävää oli kuitenkin se, että osa haastatelluista arvioi haastavaksi myös valokuvan, joka oli voimakkaasti filteröity tavallisesta älypuhelimien kamerasta löytyvien valoisuutta, värien kirkkautta ja kuvan tarkkuutta muuttavien filttareiden avulla. Nämä älypuhelimien kuvanmuokkaustoiminnot ovat juuri ne samat, joita haastatellut oppilaat kertoivat itsekin käyttävänsä kuvien muokkaamiseen. Kuvatarkastelutehtävien vastausten pohjalta voidaan sanoa, että kriittisessä kuvanlukutaidossa on alakouluikäisillä vielä paljon harjoiteltavaa. Kuvan sisälukutaito ja kontekstin huomioiminen on vaikeampaa kuin pelkkä pintapuolinen kuvan tarkasteleminen.

Tämä tutkimus pyrittiin toteuttamaan mahdollisimman tarkasti ja vastuullisesti tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) laatimien ohjeiden mukaisesti. Kerätystä aineistosta saatiin vastauksia tutkimuksessa esitettyihin tutkimusongelmiin, ja saatuja tuloksia pohdittiin aiempaan tutkimukseen viitaten. Tutkimusaineistoa analysoitaessa tuli kuitenkin esille joitakin puutteita, jotka välttämällä tutkimuksesta olisi saatu luotettavampia tuloksia. Tutkimuksessa käytettiin kyselylomaketta ja haastattelukysymyksiä, jotka tutkija itse valitsi ja muotoili tutkimusaineiston keräämistä varten. Kyselystä löytyi analysointivaiheessa kysymys, josta saatua dataa ei voitu hyödyntää tutkimuksessa huonon kysymyksen muotoilun takia. Kyseisessä tehtävässä (tehtävä 7, liite 2) vastaajan piti valita valmiiksi annetuista vaihtoehdoista, jotka heidän mielestään tekevät taidetta. Vastaajista kaikki valitsivat ensimmäisen vastausvaihtoehdon, mikä osoittaa, että annetut vaihtoehdot oli tutkimuskyselyn valmistusvaiheessa valittu huonosti. Kysymyksestä olisi ehkä saatu luotettavampaa dataa, jos kysymykseen olisi saanut vastata avoimesti ilman valmiita vastausvaihtoehtoja. Toinen puute oli tutkijan kokemattomuus haastattelijana. Puolistrukturoidussa haastattelussa tutkija voi kerätä aiheesta tarkempaa tietoa esittämällä tarkentavia lisäkysymyksiä ja pureutumalla yksityiskohtaisemmin mielenkiintoisiin ja tutkimuksen kannalta olennaisiin asioihin saaduissa haastatteluvastauksissa. On kuitenkin hyvin mahdollista, että kokematon haastattelija ei haastattelutilanteessa huomaa esittää näitä kysymyksiä, jolloin osa mahdollisesta datasta jää keräämättä. Haastatteluista saatiin tästä huolimatta runsaasti käyttökelpoista informaatiota ja vastauksia tutkimuskysymyksiin.

5.2 Jatkotutkimusehdotukset

Tämän tutkimuksen aihe on hyvin laaja ja keskittyy useampien ilmiöiden muodostamaan kokonaisuuteen: lasten taidekäsityksen ja sosiaalisen median kuvien väliseen yhteyteen. Tutkimusta olisi selkeyttänyt aiheen tarkempi rajaus, mutta toisaalta tutkitusta aiheesta saatiin muodostettua monipuolinen kokonaiskuva lasten käsityksistä ja niihin vaikuttavista tekijöistä. Silti näin laajalla tutkimusaiheella on vaikeaa saada tuloksia, joista voidaan tulkita syvempiä tekijöitä ja vaikuttajia tutkittaviin ilmiöihin liittyen. Tämä tutkimus onkin enemmän pintaraapaisu alakouluikäisten taidekäsityksiin vaikuttavista ilmiöistä, joiden jatkotutkimus voisi tuottaa tarkempaa ja helpommin käytäntöön sovellettavaa tut-

kimustietoa. Erilliset tutkimukset alakouluikäisten sosiaalisen median käytöstä, lasten taidokäsityksen muodostumiseen vaikuttavista tekijöistä ja lasten kuvankäsittelyyn liittyvistä käsityksistä voisivat tuottaa syvempää tietoa aiheista.

6 LÄHTEET

Bell, B. 2019. "You take fifty photos, delete forty nine, and use one": A qualitative study of adolescent image-sharing practices on social media. *International Journal of Child-Computer Interaction*, 20, 64-71. Amsterdam: Elsevier.

Castro, J. 2012. Learning and Teaching Art Through Social Media. *Studies in Art Education*, 53(2), 152-169. Reston, VA: National Art Education Association

Creswell, J. 2009. *Research design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Thousand Oaks: SAGE Publications

Dumas, T., Maxwell-Smith, M., Davis, J. & Giulietti, P. 2017. Lying or longing for likes? Narcissism, peer belonging, loneliness and normative versus deceptive like-seeking on Instagram in emerging adulthood. *Computers in Human Behavior*, 71, 1-10. Amsterdam: Elsevier.

Suomessa asuvien 13-29 -vuotiaiden nuorten sosiaalisen median palveluiden käyttäminen ja läsnäolo. 2019. Ebrand Group Oy. <https://wordpress.ebrand.fi/somejanuoret2019/>. Viitattu 15.8.2019.

Efland, A. 1976. The school art style: A functional analysis. *Studies in Art Education*, 17(2), 37-44. Reston, VA: National Art Education Association

Ehmke, R. 2016. How using social media affects teenagers. Child Mind Institute. <http://childmind.org/article/how-using-social-media-affects-teenagers/>. Viitattu 7.6.2020

Ehrenfeld, D. & Barton, M. 2019. Online Public Spheres in the Era of Fake News: Implications for the Composition Classroom. *Computers and Composition*, 54. Amsterdam: Elsevier

Freire, M. & McCarthy, E. 2014. Four approaches to New Media Art Education. *Art Education*, 67(2), 28-31. Reston, VA: National Art Education Association

Guest, G. & Fleming, P. 2015. Mixed Methods Research. Teoksessa Guest, G. & Namey, E. (toim.) *Public Health Research Methods*, 581-610. Thousand Oaks: SAGE Publications

Highfield, T. & Leaver, T. 2016. Instagrammatics and digital methods: studying visual social media, from selfies and GIFs to memes and emoji. *Communication Research and Practice*, 2(1), 47-62. Lontoo: Routledge.

Hintikka, K. 2015. Jyväskylän yliopiston sivusto. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaalinen-media. Viitattu 3.2.2019.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi

Ihanainen, P., Kalli, P., & Kiviniemi, K. 2011. Sosiaalinen media ja verkostoituminen. Helsinki: OKKA.

Kupiainen, R. 2013. *Media and Digital Literacies in Secondary School*. New York: Peter Lang Publishing, Inc

Lowe-Calverley, E. & Grieve, R. 2018. Self-ie love: Predictors of image editing intentions on Facebook. *Telematics and Informatics*. 35(1), 186-194. Amsterdam: Elsevier

McLean, S., Paxton, S., Wertheim, E. & Masters, J. 2015. Photoshopping the selfie: Self photo editing and photo investment are associated with body dissatisfaction in adolescent girls. *International Journal of Eating Disorders*, 48(8), 1132-1140. Hoboken: Wiley Periodicals, Inc.

Mustonen, P. 2009. *Social media: a new way to success?* Turku: Turun kauppakorkeakoulu.

Mäntymäki, M. 2012. *Tykkää tästä! Opettajan ammattietiikka sosiaalisen median ajassa*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Perloff, R. M. 2014. Social media effects on young women's body image concerns: Theoretical perspectives and an agenda for research. *Sex Roles*, 71(12), 363-377. New York: Springer US.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004

http://www.oph.fi/download/139848_pops_web.pdf

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 1994 (1996). Helsinki: Opetushallitus

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 1985 (1985). Helsinki: Kouluhallitus

President of the World. 22.5.2012. Body Evolution - Model Before and After. Videotiedosto. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=17j5QzF3kqE&feature=emb_logo. Viitattu 22.4.2020

Räsänen, M. 2008. Kuvakulttuurit ja integroiva taideopetus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/metelmaopetus/>. Viitattu 19.3.2020.

Salo, M. & Karttunen, S. 2015. Jokapaikan valokuva - Suomalaisen valokuvauksen digitalisoituminen 1992-2015. Helsinki: Aalto Arts Books.

Shifman, L. 2014. Memes in Digital Culture. Cambridge MA: MIT Press.

Sung, Y., Lee, J-A., Kim, E. & Choi, S. 2016. Why we post selfies: Understanding motivations for posting pictures of oneself. *Personality and Individual Differences*, 97, 260-265. Amsterdam: Elsevier.

Suomen virallinen tilasto (SVT). 2019. Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö; Yhteisöpalvelujen seuraamisen yleisyys ja %-osuus väestöstä, Liitetaulukko 21. Verkkojulkaisu. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/sutivi/2019/sutivi_2019_2019-11-07_tau_021_fi.html. Viitattu 8.6.2020.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Eettinen ennakoarviointi ihmistieteissä: <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarviointi-ihmistieteissa>. Viitattu 19.3.2020.

Vainikka, E. 2016. Avaimia nettimeemien tulkintaan – Meemit transnationaalina media-ilmiönä. *Lähikuva*, 29(3), 66-77. Turku: Varsinais-Suomen elokuvakeskus

Villi, M. 2010. Visual mobile communication - Camera phone photo messages as ritual communication and mediated presence. Helsinki: Aalto-yliopisto

Wang, X. 2016. Visual material on Social media. Teoksessa: *Social Media in Industrial China*, 57-96. Lontoo: UCL Press

Wiggins, B. & Bowers, B. 2015. Memes as genre: A structurational analysis of the memescape. *New media & Society*, 17(11), 1886-1906. Thousand Oaks: SAGE Publications

Zerfass, A., Moreno, Á., Tench, R., Verčič, D., & Verhoeven, P. 2017. European Communication Monitor 2017. How strategic communication deals with the challenges of visualisation, social bots and hypermodernity. Results of a survey in 50 Countries. Brussels: EACD/EUPRERA, Quadriga Media Berlin.

7 LIITTEET

LIITE 1: Haastattelukysymykset

1. Kuinka paljon käytät sosiaalista mediaa?
2. Kuinka usein julkaiset jotakin sosiaalisessa mediassa?
3. Minkälaisia kuvia yleensä julkaiset? (esim. emoji, valokuvat, selfiet...)
4. Oletko joskus julkaissut taidetta sosiaalisessa mediassa?
 - a. Millaista taidetta?
5. Mikä tekee kuvasta taidetta?
6. Oletko joskus muokannut kuvia?
 - a. Miten?
 - b. Miksi?
7. Oliko kyselyn kuvatehtävässä mielestäsi vaikeaa sanoa, oliko kuvaa muokattu vai ei?
8. Onko mielestäsi hyödyllistä osata tunnistaa muokattu kuva?
 - a. Miksi?
9. Ovatko muokatut kuvat taiteellisempia kuin muokkaamattomat?
10. Haluaisitko, että kuvanmuokkausta harjoiteltaisi enemmän koulussa?

LIITE 2: Kyselylomake

Nimi _____

- Sukupuoli: Tyttö
- Poika
- En halua vastata

1. Mitä sosiaalisen median palveluita käytät?

☐ En käytä sosiaalista mediaa	☐ Youtube
☐ Instagram	☐ Messenger
☐ Facebook	☐ Steam
☐ Twitter	☐ Spotify
☐ Snapchat	☐ Pinterest
☐ Whatsapp	☐ Jokin muu, mikä?
☐ 9gag	_____
☐ Tumblr	

2. Oletko joskus julkaissut itse tuottamiasi kuvia tai videoita sosiaalisessa mediassa? Jos olet, niin missä?

☐ En ole julkaissut	☐ Tumblr
☐ Instagram	☐ Youtube
☐ Facebook	☐ Messenger
☐ Twitter	☐ Steam
☐ Snapchat	☐ Spotify
☐ Whatsapp	☐ Pinterest
☐ 9gag	☐ Jokin muu, mikä?
	_____

3. Kuinka usein julkaiset itse tuottamaasi materiaalia sosiaalisessa mediassa?

- Monta kertaa päivässä
- Kerran päivässä
- Muutaman kerran viikossa
- Kerran viikossa
- Muutaman kerran kuukaudessa
- Kerran kuussa
- Harvemmin kuin kerran kuukaudessa
- En koskaan

4. Missä sosiaalisen median palvelussa olet nähnyt kuvia tai videoita, jotka ovat mielestäsi taidetta?

☐ En käytä sosiaalista mediaa	☐ Tumblr
☐ Instagram	☐ Youtube
☐ Facebook	☐ Messenger
☐ Twitter	☐ Steam
☐ Snapchat	☐ Spotify
☐ Whatsapp	☐ Pinterest
☐ 9gag	☐ Jokin muu, mikä?
-

5. Oletko itse julkaissut kuvia tai videoita, jotka ovat mielestäsi taidetta? Jos olet niin missä?

☐ En ole julkaissut	☐ Youtube
☐ Instagram	☐ Messenger
☐ Facebook	☐ Steam
☐ Twitter	☐ Spotify
☐ Snapchat	☐ Pinterest
☐ Whatsapp	☐ Jokin muu, mikä?
☐ 9gag	_____
☐ Tumblr	

6. Tarkastele kuvia ja merkitse ovatko kuvat mielestäsi taidetta.

Taidetta

Ei taidetta

1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		

10. Mitä seuraavista olet joskus itse julkaissut sosiaalisessa mediassa?

☐ meemi	☐ tarra
☐ selfie	☐ emoji
☐ lomakuva	☐ taidekuva
☐ mainos	☐ muu valokuva
☐ GIF	☐ video

11. Kuinka usein muokkaat kuvia tai videoita ennen kuin julkaiset niitä sosiaalisessa mediassa?

- Aina
- Usein
- Harvoin
- En koskaan

12. Missä sosiaalisen median palvelussa olet julkaissut muokattuja kuvia?

13. Kuinka suuri osa sosiaalisessa mediassa julkaistavista kuvista on mielestäsi muokattuja?

- Kaikki
- Suurin osa
- Noin puolet
- Vain harvat
- Kuvia ei muokata ollenkaan

14. Kuinka varmasti osaat omasta mielestäsi yleensä sanoa, onko kuvaa muokattu vai ei?

- Täysin varmasti
- Melko varmasti
- En kovin varmasti
- En ollenkaan varmasti

15. Tarkastele kuvia ja merkitse, onko kuvaa mielestäsi muokattu kuvan ottamisen jälkeen.

on muokattu

ei ole muokattu

1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		

KIITOS VASTAUKSESTA!

LIITE 3: Kyselyssä käytetyt kuvat

Tehtävä 6: Onko kuva taidetta?

-

Kuva 1: Duck Face – Mona Lisa -meemi. Kuvan alkuperätietoja ei ole saatavilla.

Kuva 2: Lehtinen, Outi. 2014. Lomakuva/maisema.

-

Kuva 3: Facebook mainos. Kuvan alkuperätietoja ei ole saatavilla

-

Kuva 4: Selfie. Muokattu valokuva. Kuvan alkuperätietoja ei ole saatavilla

Kuva 5: Fortnite Battle Royal. 2019. Tricera Ops loading screen. Digitaalinen kuva. Epic Games. [https://fortnite.gamepedia.com/Tricera_Ops_\(loading_screen\)](https://fortnite.gamepedia.com/Tricera_Ops_(loading_screen)) Viitattu 14.3.2019.

Kuva 6. Whatsapp emoji Free Vector. 2016. Digitaalinen kuva. Freepik.
https://www.freepik.com/free-vector/whatsapp-emoji_904078.htm Viitattu 14.3.2019

Kuva 7. Smiling man making selfie in park. 2017. Digitaalinen kuva. Freepik.
https://www.freepik.com/free-photo/smiling-man-making-selfie-park_1249523.htm#page=1&query=making%20selfie%20in%20park&position=2
 Viitattu 14.3.2019.

Kuva 8. Lehtinen, Outi. 2016. Muokkaamaton valokuva

Kuva 9. Lehtinen, Outi. 2010. Metsäretki. Mustavalkoinen valokuva.

10. Smith, Sam. 2008. Philosoraptor. Digitaalinen kuva. Imgflip. <https://imgflip.com/memegenerator/Philosoraptor> Viitattu ja muokattu 14.3.2019.

Tehtävä 15: Onko kuvaa muokattu?

-

1. Studiossa kuvattu TV-sarjan promokuva. Muokattu valokuva. Kuvan alkuperätietoja ei ole saatavilla.

2. Lehtinen, Outi. 2018. Sinivuokot. Muokattu valokuva.

3. Lehtinen, Outi. 2011. Kavereiden kanssa. Muokkaamaton valokuva

-

4. Selfie silmiä suurentavalla filtterillä. Muokattu valokuva. Kuvan alkuperätietoja ei ole saatavilla

-

5. Messi hanging laundry -meemi. Muokattu valokuva. Kuvan alkuperätietoja ei ole saatavilla.

6. Lehtinen, Outi. 2017. Turun Tuomiokirkko. Muokkaamaton valokuva.

7. Raths, Alexander. 2015. Portrait of a smiling clown giving thumbs up. Digitaalinen kuva. <https://www.istockphoto.com/fi/photo/clown-gm533831451-56461292> Viitattu 14.3.2019

-

8. Herneitä tarjolla koulun ruokalassa - 1kpl/hlö. Muokattu valokuva. Kuvan alkuperätietoja ei ole saatavilla.

9. Lehtinen, Outi. 2017. Yliopistonkatu. Muokkaamaton valokuva.

10. Lehtinen, Outi. 2014. Purjeverene merellä. Muokattu valokuva.

LIITE 4: Kysely- ja haastattelukysymysten vastaavuuskuvaaja

